

Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 5-2009
ET MAGASIN FRA NORGES NATURVERNFORBUND

- [Bisonsafari](#) side 24-25
- [Uvær og klima](#) side 6-7
- [Ny verneplan?](#) side 32-33

Milliarder går tapt hvert år:

KOSTBAR KRISE I HAVET

Naturkalenderen 2010

VERDT Å TA VARE PÅ?

Støtt oss i kampen for
truet natur! Vi har valgt
ut praktfulle bilder av
arter og naturtyper vi
krever beskyttelse for.

Medlemmer: 150,-
Andre: 200,-

Bestill nå!

Få økologisk handle-
nett til en verdi av kr.
100,- på kjøpet! Ved
kjøp av 3 eller flere.

- salg@naturvern.no
- 91 91 48 30 / 23 10 96 10
- www.naturvern.no/butikk

Forsendelse med faktura kr 88,- per
bestilling, ved betaling med kort kun kr
48,- (mulig i nettbutikk).

**Norges
Naturvernforbund**

Utgever av Natur & miljø:

Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11
Bankgiro: 7874.05.56028

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvern.no

Journalister: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no
Martin Ødegaard
mo@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80
Lay-out: Kristian Skjellum Aas
Designmal: Gazette
Trykk: GRØSET™

Abonnement:

Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medreg@naturvern.no
eller www.miljojournalen.no

Naturvernforbundet innestår ikke
for miljøvennligheten til de bedrifter,
tjenester eller produkter som det
annonseres for i Natur & miljø/
Miljøjournalen.

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

INNHold: NR 5/09

«Du er mindre enn naturen. Du må takke for det du får – om det er lite eller mye. Hvis du gjør det, kan du ikke ødelegge den»

Naturverner Vera Eriksen, side 16-17

Trusler et unntak side 4-5

Klimaflom side 6-7

Trang fødsel for buss side 8-9

Krise i havet side 12-15

– Finnes ikke urørt natur side 16-17

Møt den polske bisonen side 24-25

FASTE SIDER

I korthet / side 4 og 10

Fotokonkurranse / side 22

Nytt fra Naturvernforbundet / side 32-35

Miljøagentene / side 36-37

Historie / side 38

Klimainnsjutt side 6-7

Det er kun en ukes forhandlinger igjen til klimatoppmøtet i København. Klarer verdenslederne å komme frem til en bindende klimaavtale? "Camels for Climate" (bildet) tviler på det.

FOTO: IISD

Forside: Kysttorsk i tareskog. Foto: Per Eide/Samfoto

Neste Natur & miljø kommer i desember 2009

LEDER

Spektakulær miljøkriminalitet

Det nederlandsk-sveitsiske selskapet Trafigura har blitt avkledd av et imponerende samarbeid mellom journalister i Norge, Storbritannia, Nederland og Estland. Den engelske avisen The Guardian publiserte i september dokumentene som beviser spillet bak eksplosjonen i Sløvåg i Gulen i Ytre Sogn i mai 2007.

Saken dreier seg om avfallsstoffene som blir igjen etter avsvovling av "coker gasoline", i dette tilfellet meksikansk bensin med svært høyt svovelinnhold. De offentliggjorte e-postene avdekker et kynisk spill for å kvitte seg med det svært giftige avfallet på billigst mulig måte. Forspillet til Sløvåg-eksplosjonen skjedde da Trafigura forsøkte å behandle avfall fra avsvovlingen ved havnen i Amsterdam. Prisen ble imidlertid for høy da avfallsselskapet så hvor store giftmengder det dreide seg om. Skipet "Probo Koala", som inneholdt avfallet, fortsatte da til Abidjan i Elfenbenskysten, hvor et lokalt selskap kjøpte avfallet og dumpet det rundt byen. 17 mennesker døde, og flere tusen ble syke på grunn av forgiftning.

Etter skandalen måtte Trafigura finne et nytt sted å kvitte seg med avfallet. Etter å ha prøvd havner i Tunisia og Per-siagulfen (som ikke ville ha avfallet fordi det stinket), fikk de endelig i stand en avtale med Vest Tank. De hadde tanker der

selve vaskeprosessen kunne gjennomføres. Avfallet ble liggende igjen i tankene, og da Vest Tank forsøkte å nøytralisere avfallet eksploderte det.

Hvorfor ville Trafigura vaske svært forurenset bensin? For å tjene penger. "Dette er så billig som det kan bli, og kan gi oss alvorlige mengder dollar", skriver en trader for Trafigura i en av e-postene som The Guardian offentliggjorde.

Avsvovling av slik bensin er forbudt i de fleste land. Bergens Tidende har offentliggjort korrespondanse som viser at Vest Tank burde ha forstått hvor giftige substanser de hadde med å gjøre. 2. november starter straffesaken mot de ansvarlige for Vest Tank. Trafigura er også siktet for å ha levert farlig avfall i Norge uten tillatelse, men har til nå nektet å la seg avhøre.

Ingen norske myndigheter kjente til virksomheten i Sløvåg. Rutinene må skjerpes når avfall som er forbudt i de fleste land, fritt kan dumpes på Vestlandet. Samtidig må de ansvarlige straffes, enten de er et norsk tankselskap eller en gigantisk, internasjonal oljetrader med pr-rådgivere, uoversiktlig selskapsstruktur og gode politiske kontakter. Norgeshistoriens mest spektakulære miljøkrim-sak er ikke over med dette.

Kristian S. Aas / Redaktør

REGISTRERING PÅ TRUSLER

unntot Fylkesmannen i Buskerud å anmelde saken. Registreringene ble isteden utsatt.

— TRUSLER ER UNNTAKET

— Folk i vår kontaktflate er stort sett veldig hyggelige. Men det finnes noen særlige unntak, forteller Kjartan Knudsen, seksjonssjef for rovviltseksjonen hos Statens naturoppsyn.

De har også opplevd trusler, på samme måte som de Natur & miljø fortalte om i forrige nummer. Flere forskere og naturvernere har opplevd drapstrusler, skudd, personhets, hæverk og trusler mot familie og eiendom.

— Vi har hatt opplevelser, spesielt i forbindelse med kontroll av ulovlig motorferdsel og på rovviltområdet, med både trusler og hæverk. Vi tar slike tilfeller på alvor. Vårt personell er tjenestemenn i staten, og det er helt uakseptabelt at disse skal bli hindret i å gjøre jobben sin. Flere tilfeller har blitt anmeldt til politiet, forteller Knudsen.

— ALDRI HØRT OM TRUSLER

Flere av trusselsakene som Natur & miljø har kjennskap til, har sammenheng med konflikter rundt vern av områder. Leder Erika Stanciu i organisasjonen Europarc har aldri tidligere hørt om lignende trusler mot forskere og naturvernere i noen andre land. Europarc organiserer mer enn 500 verneområder i 39 europeiske land, og hadde sitt årsmøte i Strömstad i Sverige i forbindelse med åpningen av Ytre Hvaler og Kosterhavet nasjonalpark.

— Hovedårsaken til lokal motstand mot vern er mangel på kommunikasjon. Det virker som om vernarbeidet i Norge lider av dette, uten at jeg kjenner situasjonen i Norge i detalj, sier Stanciu.

Hun forteller at i andre land, der nasjonalparker og verneområder i større grad er bemannet, tilrettelagt for turisme og holdt i hevd av folk, gir vernet flere arbeidsplasser enn i Norge. Her er verneområdene i all hovedsak ubemannet.

— Kanskje nordmenn, som har en slik overflod av natur, tar den for gitt og ikke ser verdiene i sin egen natur? Eksempelene med trusler viser at man må begynne å bygge forståelse for at vern av natur er viktig for alle. Det virker som om folk i eller nær verneområdene er redde for at vernet kan ta livsgrunnlaget fra dem, sier Stanciu.

TOK ORDFØRER SOM GISSEL

Men selv om forskere og naturvernere har vært mer forskånet i andre land, har det tidvis gått hardt for seg. Da to bjørner ble satt ut

på den franske siden av fjellkjeden Pyreneene i 2006 gikk rasende sauebønder til aksjon, og det var lokalpolitikere som fikk støyten. Ordfører Francois Arcangeli i byen Arbas ble holdt som fange i rådhuset i byen, og ifølge The New Statesman ble det kastet steiner, flasker og blod mot rådhuset. Aksjonene hindret imidlertid ikke bjørneutsettelsen.

ECOPRO AS-MILJØRIKTIG
RESIRKULERING AV ORGANISK AVFALL

GRØNN ENERGI OG ØKOLOGISKE
BIOGJØDSELPRODUKTER FRA
MATAV FALL, BIOPRODUKTER OG SLAM

ecopro
ecologic bioproducts

7650 Verdal
www.ecopro.no
odin.krogstad@ecopro.no
Tlf. 970 74 320

FLOM UNDER KLIMA

Mens delegater fra hele verden diskuterte hvordan en internasjonal klimaavtale skal bli, flommet Røde Kors mener uværet kan skyldes klimaendringer.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD OG KRISTIAN S. AAS
redaksjonen@naturvern.no

En av de sikreste virkningene av en varmere verden er flere stormer og mer ødeleggende uvær. Meteorologer og klimaforskere har advart mot denne effekten siden 1980-tallet, og delegatene på FNs klimaforhandlinger i Bangkok fikk en liten forsmak på dette da restene av tyfonen Ketsana, som har ført til dødsfall og hjemløshet på Samoa, Filipinene og i Vietnam, nådde byen.

Midt under forhandlingene kom nyhetene om et nytt, uventet og høyst uvanlig uvær i det sørlige India. Delstatene Andhra Pradesh og Karnataka fikk plutselig det verste regnfallet i manns minne, og over 400 mennesker omkom i vannmassene. Ifølge nyhetsbyrået ANI har mer enn 2,5 millioner mennesker blitt hjemløse.

— Været har vært veldig ille, i en periode da monsunesongen egentlig er over i disse områdene. Jeg tror regnet og flommen har mye med klimaendringer å gjøre, sa Peter Ophoff, leder for den internasjonale komiteen til Røde Kors India, til Radio Australia.

Røde Kors er en organisasjon som ikke er kjent for å ta stilling i politiske spørsmål, og det at en talsmann for organisasjonen

så tydelig lenket uværet opp mot klimaendringene skapte oppmerksomhet under forhandlingene i Bangkok.

ØKTE KLIMAMÅL

Internasjonal oppmerksomhet fikk også Soria Moria 2, men oppmerksomheten som ble den nye regjeringserklæringen til del var av det positive slaget. I regjeringserklæringen framgår det at Norge vil øke sitt klimamål fra 30 til 40 prosent innen 2020 dersom det kan bidra til en ambisiøs klimaavtale i København. Da den norske forhandlingslederen Hanne Bjurstrøm la fram forslaget i Bangkok ble hun møtt med kraftig applaus.

Selv om Norge vedtok økte klimamål, sliter klimaforhandlerne med de samme problemene. Bård Lahn, klimarådgiver i Naturvernforbundet sier at det viktigste problemet i forhandlingene fortsatt er mangelen på politisk vilje i rike land til å forplikte seg til store nok utslippskutt og tilstrekkelig finansiering av utslippsreduksjoner og klimatilpasning i utviklingsland.

— På dette området har vi sett noen

lyspunkt de siste ukene, fordi både Japan og Norge la fram økte klimamål etter valgene de har gjennomført. Forhåpentligvis vil dette øke presset på andre land til å øke sine ambisjoner i ukene framover, sier han.

Spørsmålet om hvor store utslippsforpliktelse rike land skal påta seg i en ny avtale er blant de vanskeligste i forhandlingene som skal fullføres på toppmøtet COP 15 i København i desember. Utviklingslandene krever at rike land kutter sine utslipp med minst 40 prosent innen 2020, mens reduksjonene rike land så langt har lovet er på bare 14 prosent.

VEKK FRA KYOTO?

Lahn sier at et annet stort problem som seiler opp, er spørsmålet om hvor bindende en ny avtale skal være.

— Hovedproblemet er at USA har sterke motforestillinger mot å gå inn på en bindende internasjonal avtale, og ikke vil strekke seg lenger enn til å love å gjennomføre sin egen nasjonale lovgivning når den kommer, sier han.

EU varslet tidlig i Bangkok at de ønsket å gå vekk fra Kyoto-avtalen, noe som fikk mange utviklingsland til å reagere. FNs klimasjef Yvo de Boer sier til Indo-Asian News Service (IANS) at han er klar på sin posisjon:

— Dersom jeg bare har ett par sko, så virker det fornuftig å holde seg til det paret.

STREKKER SEG FOR USA

Tross konflikten rundt Kyoto-protokollen, står de Boer fast på at det har blitt gjort framskritt på andre områder.

— Det har vært stor fremgang når det gjelder teknologioverføring og tilpassing til klimaendringene for utviklingsland, sier han.

Ifølge IANS går India, Kina og andre utviklingsland sterkt imot det de anser som forsøk fra industriland ledet av USA til å

FNs klimasjef Yvo de Boer kjemper videre for en klimaavtale i København.

FOTO: IISD

AMØTE

net regnet ned i det sørlige India.

Flommen i India har mye med klimaendringer å gjøre, sier lokale Røde Kors-representanter. Mer enn 400 mennesker er drept og over 2,5 millioner mennesker er hjemløse, i en del av India som normalt ikke er plaget av flom.

FOTO: NOAH SEELAM/AFP/SCANPIX

undergrave Kyoto-protokollen som USA selv ikke har skrevet under.

Lahn sier at det man har sett i Bangkok er at andre rike land, blant andre EU, er villige til å strekke seg veldig langt for å få USA med i en felles avtale med de andre rike landene.

— Dette kan føre til at den relativt bindende Kyoto-avtalen forsvinner, og at vi får en ny avtale som er langt mindre forpliktende. Norge må jobbe hardt videre for å sikre at en ny avtale bygger videre på og styrker Kyoto, heller enn å svekke eller fjerne den. At USA er vanskelige kan ikke

føre til at alle andre rike land skal svekke sine forpliktelser, sier Lahn.

Han sier at fram mot København trengs det økte ambisjoner når det gjelder utslipp-skutt, klarere forpliktelser på finansiering og klarere signaler på at man ikke ønsker en avtale som er mindre bindende enn Kyoto-

BUSSPROSJEKT I S

Mens EFTAs overvåkingsorgan ESA vurderer lovligheten av norske ekspressbusser, står planen om en direkte busslinje fra Stavanger til Trondheim fast i en juridisk hengemyr. Les historien om hvor vanskelig det kan være å gjennomføre.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

En sammenhengende busslinje fra Stavanger til Trondheim via Haugesund, Bergen, Førde, Ålesund og Molde, med avganger annenhver time. Nattbusser Bergen-Ålesund og Ålesund-Trondheim hver natt. Høres det ut som et godt og fristende kollektivtilbud? Det synes også Vestlandsrådet, som ønsket å arbeide for Ekspressbuss Vestlandet. Planene ble lansert i 2006, men planleggingen har stått i stampe i to år. En så lang busslinje krever et samarbeid mellom flere busselskaper, og Konkurransetilsynet erklærte det gjeldende samarbeidet om Kystbussen mellom Stavanger og Bergen for ulovlig i 2007. Nå har EFTAs overvåkingsorgan ESA saken om Kystbussen til behandling.

— BLIR RESERVEVERTE

— Jeg er ikke i tvil om at denne prosessen har gjort at vi blir veldig reserverte i alt vi gjør. Vi vet ikke lenger hva som er tillatt, sier administrerende direktør Bjørn Østbye i Nor-Way Bussekspress. Hans selskap er

Norges største ekspressbussaktør, og fungerer som markedsførings- og bindeledd for 34 ulike busslinjer. Mange av disse kjøres som samarbeid mellom flere busselskaper. Fra starten av var Nor-Way Bussekspress med i planleggingen av den nye linjen på Vestlandet, men de trakk seg ut da de ble klar over at Konkurransetilsynets vurdering også kunne få betydning for den nye linjen.

— Nå håndteres den problemstillingen av våre advokater, og jeg ønsker ikke å si noe konkret om Ekspressbuss Vestlandet før rammebetingelsene er avklart, sier Østbye.

BØR DRYPPE PÅ BUSSEN

— Det er klart at prosessen hos Konkurransetilsynet og i ESA setter noen begrensninger. Nå arbeider vi isteden med en markedsundersøkelse på strekningen, blant annet for å se på hvordan vi kan få dagens bilførere til å bruke buss, forteller Tom Haland Kristiansen. Han er prosjektleder for Ekspressbuss Vestlandet, og avventer ESAs holdning til saken med spenning.

— Hvis ESA fortsatt erklærer samarbeidet om Kystbussen for ulovlig, må vi tenke nytt. Vi må kartlegge hvilke konsekvenser

dette får for andre eksisterende busslinjer, blant annet nordover fra Bergen mot Førde. Jeg tror at i fremtiden må det offentlige inn og styre ekspressbusstrafikken i mye større grad. Spørsmålet er om fylkeskryssende busstrafikk skal være rent markedsstyrt, eller om det er et offentlig og samfunnsmessig ansvar. Sett i lys av pengene som benyttes på jernbane, bør det dryppe noe på ekspressbussene også, sier Kristiansen.

— SAMARBEID GIR BEDRE KONKURRANSE MOT BIL OG FLY

Vedtaket fra 2007 er klaget inn for Fornyings- og administrasjonsdepartementet, som imidlertid har stilt klagebehandlingen i bero i påvente av at ESA skal vurdere de konkurransemessige aspektene i henhold til EUs lovgiving på området. Thomas Nygreen, Naturvernforbundets representant i Kollektivkampanjen, mener saken hindrer fremveksten av et bedre busstilbud som er ønsket av alle, både trafikanter, myndigheter og miljøvernere.

— Er målet et best mulig busstilbud, eller er målet minst mulig konflikter med spissfindigheter i konkurranselovgivingen? Hvis

Fra Stavanger...

...via Stord...

...og Bergen...

FOTO: LEIF HARBOE/FLICKR.COM

FOTO: HENKE/FLICKR.COM

FOTO: WORAWIT SUPHAMUNGMEE/FLICKR.COM

TAMPE

ne for en høyfrekvent busslinje fra
være å starte en busslinje i Norge.

enkeltselskaper ikke skal kunne samarbeide om lange busslinjer vil det gi økt risiko for selskapene, dårligere koordinering av avgangene og sørge for at stordriftsfordeler forsvinner. Samarbeid gir et bedre koordinert tilbud som er bedre egnet til å konkurrere med bil og fly, sier Nygreen.

— SKJØNNER IKKE VURDERINGEN

Den vurderingen deles ikke av Konkurransetilsynet. Ekspressbussene konkurrerer nemlig ikke med bil og fly i det hele tatt, ifølge deres kjennelse. En rundspørring blant busspassasjerene viste at få av disse hadde vurdert å bruke bil på reisen. Samtidig mener tilsynet at prisforskjeller mellom busslinjene som kjører mellom Oslo og Kristiansand viser at konkurransen er større mellom bussaktørene enn mellom buss og bil. Fordi Kystbussen ikke endret markedsadferd da Norwegian begynte å fly mellom Bergen og Stavanger mener tilsynet at heller ikke fly er en konkurrent, selv om sluttproduktet i alle tilfeller er det samme: Man kommer seg fra Bergen til Stavanger.

— Jeg stiller meg uforstående til at man ikke definerer andre transportmidler som

del av det relevante markedet. En undersøkelse Timekspresen gjennomførte da de åpnet en ny busslinje, viste at over 60 prosent av de nye passasjerene på linjen var tidligere bilbrukere. Så skal ikke bilistene være del av det relevante markedet? Det skjønner jeg ikke, sier Bjørn Østbye i Norway Bussekspress.

ALLE ØNSKER FORBEDRINGER

Både fylkeskommunene langs strekningen, deres samarbeidsorgan Vestlandsrådet, miljøvernere, politikere, næringsliv, busselskaper og passasjerer ønsker en forbedring av busstilbudet langs Vestlandet. Konsulent Odd Steinar Viseth, som utarbeidet de første planene for Ekspressbuss Vestlandet, mener prosessen etter konkurranseloven blir et rent hinder.

— Det er dumt å legge slike begrensninger på en ønsket utvikling i kollektivtransporten. Andre busslinjer kan også bli rammet av Konkurransetilsynets kjennelse, sier Viseth.

Historien om Ekspressbuss Vestlandet viser at det er ikke bare-bare å kjøre buss i Norge.

Fakta

Ekspressbusser langs E39

Dagens tilbud:

- Stavanger-Bergen: Kystbussen kjører tilnærmet hver time. Kan imidlertid bli stoppet på grunn av at Konkurransetilsynet har erklært rutesamarbeidet ulovlig.
- Bergen-Nordfjordeid: 3 daglige avganger.
- Nordfjordeid-Volda: 5 daglige avganger.
- Volda-Bergsøya ved Kristiansund: Avgang hver time på ukedager, noe sjeldnere på helger.
- Bergsøya-Orkanger: 3 daglige avganger.
- Orkanger-Trondheim: Avgang hver time på ukedager, noe sjeldnere i helgene. Lokalavganger på gammel veg i tillegg til ekspressavganger.

...og Ålesund...

FOTO: DARIJUS STRASUNSKAS/FLICKR.COM

...og Molde...

FOTO: SVENN/FLICKR.COM

...helt til Trondheim.

FOTO: OLIVIER BRUCHEZ/FLICKR.COM

Klimaskeptisk rapport slaktes

En rapport som ble lagt fram i sommer av den amerikanske senatoren James Inhofe slaktes nå av forskningsmiljøer. Inhofe, kjent som en av verdens mest innbitte motstandere av teorien om menneskeskapt global oppvarming, publiserte rapporten «US Senate Minority Report», der 687 personer som ble beskrevet som klimaforskere tok avstand fra vurderingene til FNs klimapanel.

Den amerikanske organisasjonen Center for Inquiry har studert rapporten, og funnet at færre enn 10 prosent av de som hadde signert Inhofes rapport kan kalles klimaforskere. Rundt 80 prosent av underskriverne hadde aldri publisert materiale som var relatert til klimaforskning, mens 4 prosent faktisk støttet klimapanelets konklusjoner, og aldri skulle ha vært ført opp på listen i Inhofes rapport.

James Inhofe.
FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Norges brannskole er den nasjonale utdanningsinstitusjonen for kommunalt brann- og feierpersonell. Skolen har også opplæringsansvar for brann- og redningspersonell ved landets flyplasser, samt personell knyttet til strandsoneberedskap. Skolen er ISO-sertifisert og har 50 ansatte. Skolen ligger i naturskjønne omgivelser i Tjeldsund i Nordland. Det er ca 15 km til Harstad/Narvik lufthavn Evenes og ca 45 km til Harstad. Norges brannskole er faglig og administrativt underlagt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

RÅDGIVER - STRANDSONEBEREDSKAP/OLJEVERN

Norges brannskole - undervisningsstilling

Undervisningsseksjonen har ledig 100% fast stilling. Vi ønsker søkere som vil være med på å videreutvikle Norges ledende utdanningsinstitusjon innen brann, redning og strandsoneberedskap/oljevern. Evne til å formidle og samarbeide er viktige egenskaper. Du må også være serviceinnstilt og ha evne til å jobbe strukturert og målrettet. Du må både kunne fungere i team og jobbe selvstendig innenfor eget fagfelt.

Kursene innen strandsoneberedskap/oljevern vil hovedsakelig gjennomføres på ulike steder rundt om i hele landet. Det må derfor påregnes en del reisevirksomhet. Vedkommende som ansettes vil også få tilbud om å inngå i beredskapsstyrken til NOFO.

Hovedansvarsområder:

- Teoriundervisning og praktiske øvelser
- Kursplanlegging og -ledelse
- Kurs- og fagutvikling

Ønskede kvalifikasjoner:

- Utdanning og praksis innen miljøvern eller oljevernberedskap
- Utdanning og praksis innen brann- og redningstjeneste eller annen operativ tjeneste
- Instruktørfaring og -kompetanse (opplæring vil bli gitt)
- God erfaring med bruk av IKT-verktøy

Nærmere opplysninger får du ved å ta kontakt med direktør Karl Erik Arnesen, tlf 76 91 90 77 eller prosjektleder Vivian Jakobsen, tlf 474 68 358.

Vi mottar gjerne din søknad elektronisk via www.jobbnorge.no - hvor du også finner fullstendig annonsetekst.

Søknadsfrist 21. oktober 2009.

nbsk Norges brannskole

www.nbsk.no

Jobbnorge.no

Aksjonerer mot Shell

Niger-deltaet, Nigeria. Sporene etter oljeutvinning er overalt.
FOTO: MARTIN ØDEGAARD

Fra slutten av oktober og ut november kommer Amnesty til å ha ulike aksjoner mot Shell for å vekke publikums oppmerksomhet om hvordan selskapet opererer i Nigeria.

Internasjonal Prosjektavdeling i Norges Naturvernforbund samarbeider med organisasjonen Environmental Rights Action i Nigeria som har samme siktemål som Amnesty. Det er å sørge for at de selskapene som opererer i Nigeria er ansvarlige, og at også landets myndigheter stiller bedriftene til ansvar. Både når det gjelder rettigheter og de reelle forurensningsproblemene i vann, jord og luft, som går utover både matproduksjon og helse.

Det er over 500 Shell-stasjoner i Norge, og derfor mange steder å aksjonere, men Amnesty håper å få med seg Shell-ansatte. Blant aksjonene som skal være er seminarer og fotoutstilling på oljemuseet i Stavanger. De som vil være med kan ta kontakt med Amnesty lokalt.

Mest klimaskeptisk i Norden

Mens kun hver tiende svenske, danske og finne er skeptisk til menneskets påvirkning på klimaet, er hver femte nordmann det. Det vil si at skepsisen er dobbelt så stor her som his våre naboland, melder Dagbladet.

— Dette viser hvor vanskelig dette er. Om man i et land som Norge har problemer med å nå ut med kunnskap, hvordan skal man da forvente å nå ut til folk i Kina og India, spør Sveriges tidligere statsminister Göran Persson. Han legger skylda på Fremskrittspartiet, som har programfestet at man ikke kan konkludere med at mennesket påvirker klimaet.

Goldsmith død

Edward "Teddy" Goldsmith, grunnleggeren av magasinet The Ecologist, døde i høst, 80 år gammel. Goldsmith er regnet som en av pionerene bak den moderne miljøbevegelsen, og en av de fremste grønne tenkerne.

— Han var bestemt, modig, ekstremt inspirerende, sta og hadde som oftest rett i det han sa, sier dagens direktør i The Ecologist, nevøen Zac Goldsmith.

Naturvernbrødre i bok

Boka "Dei gav oss en arv" om naturpionerene Heitkøtter er en av bøkene Det Norske Samlaget satser på denne høsten. Boka er et portrett av de tre brødrene Normann, Olaf og Fredrik Heitkøtter.

"I heile sitt liv har Heitkøtter-brørne vore knytte til friluftsliv, natur og naturvern

— som fjelloppsynsmenn med ansvar for forvaltning, som naturfotografar og forfattarar, som samfunnsengasjerte og brennande idealistar." Dette skriver forfatter av boka, Terje Kleiven i forordet.

Forfatter Kleiven beskriver brødrene slik: "I djup kjærleik til naturen, med eit brennande engasjement og si særeigne formidlingsevne har dei delt sine tankar gjennom ord og bilde på ein slik måte at folk vakna."

Stanser utbygging

I 2007 stanset klippeblåvingen byggingen av fem hytter og ti eneboliger utenfor Halden. Nå gjør den det igjen, denne gangen i Tvedestrand.

Sommerfuglen var tidligere bare kjent fra lokaliteten ved Halden. Funnet i Tvedestrand har fått Miljøverndepartementet til å si nei til planer om utbygging av boliger i Ulevåg. Departementet ber om at det gjennomføres en kartlegging av området for å innhente mer kunnskap om sommerfuglens leveområde. Klippeblåvingen står som kritisk utrydningstruet på rødlisten og ble varig fredet i 2008.

ENDELIG I NORSK UTGAVE!
En gullgrube av informasjon for miljøvernere, politikere og alle andre som bryr seg om framtidens klima!

ISBN: 9788256269198

Kjøpes i bokhandelen eller direkte fra forlaget. Ordretelefon: 67 58 89 00
E-post: faordre@nki.no
www.nkiforlaget.no

Pris kr 298,-

nki Forlaget

Ingen har varmet mennesker med bruk av vannbåren varme like lenge som oss

SGP VARMETEKNIKK AS
67 52 21 21 www.sgp.no

SGP

“Det (FNs klimatoppmøte, red.anm) er en propagandaøvelse der 13 år gamle jenter fra land langt vekk fremfører dikt de har lært utenat.”

Tsjekkias president Vaclav Klaus har ingen høye tanker om FNs klimaprosess. (Reuters)

”Bestanden av tobis, øyepål og kolmule i norske havområder befinner seg som følge av lang tids overfiske nå under kritisk nivå. Så skal vi som bebor kysten liksom ha dårlig samvittighet om vi får en rødspette til middag. Det oppleves like forrykt urimelig som om StatoilHydro skulle inndra ens gressklipper av klimamessige årsaker.”

Niels Chr. Geelmuyden har fått inndratt sine fiskeruser i sommer, selv om han ikke fanget hummer, skriver han i Aftenposten.

”Sponheimsvingen er utvida med ei ytre bane.”

Vegene i Ulvik rustes opp til Venstre-lederen vender hjem, melder Bergens Tidende.

”Busser som svever i lufta over rushtrafikken er en del av Ruters fremtidsambisjoner for kollektivtrafikken i Oslo og Akershus.”

NRKs maleriske beskrivelser av konseptet ”bussbro” får det til å virke litt mer futuristisk enn det egentlig er...

— Om man i et land som Norge har problemer med å nå ut med kunnskap, hvordan skal man da forvente å nå ut til folk i Kina og India?

Sveriges tidligere statsminister Göran Persson er oppgitt over norsk klimaskepsis. (Dagbladet)

— Dersom jeg bare har ett par sko, så virker det fornuftig å holde seg til det paret. **FNs klimasjef Yvo de Boer ønsker ikke å gå vekk fra Kyoto-avtalen, ihvertfall ikke før det finnes et alternativ. (Indo-Asian News Service)**

HAV I KI

Korallrev ødelegges, tareskoger forsvinner og livsviktige fiskebestander stuper. Dramatiske endringer i havet koster oss trolig flere milliarder årlig. Likevel gjøres det lite for å stanse utviklingen.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

I forrige måned åpnet Regjeringen Norges første marine nasjonalpark ved Ytre Hvaler. Begivenheten ble feiret med brask og bram. Men skal livet i havet sikres, må det langt mer til.

— Dette er snorklipping og show.

Myndighetene har ennå ikke tatt tak i den krisen som pågår under havets overflate, sier marinbiolog Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund.

HAVETS REGNSKOGER FORSVINNER

Livsviktige leveområder og økosystemer i havet er på retrett i flere havområder. Norge har verdens største kjente forekomst av kaldtvannskorallrev. Sammen med tareskogene er de havets regnskoger. Tareplantene og korallene huser fisk og en mengde andre arter. Én enkelt plante kan være tilholdssted for mange hundre organismer. Hvis ikke noe gjøres, ser imidlertid fremtiden dystre ut. Hele 30-50 prosent av korallrevene våre er skadd eller ødelagte av bunntåling, fiske, legging av rør og kabler. I Oslofjorden, på sørlandskysten og i Finnmark er allerede 90 prosent av tareskogene borte.

MATFATET ER TRUET

Et stort globalt forskningsprosjekt tegner et bilde av hva som står på spill. Samtidig med åpningen av Ytre Hvaler la økonomen Pavan Sukhdev frem en foreløpig rapport om økonomien i økosystemer og biologisk mangfold. Den viser at ødeleggelsen av tropiske korallrev utgjør en trussel for 500

millioner mennesker som er avhengige av dem. Forskere har beregnet den økonomiske verdien til minst 682 000 kroner per hektar korallrev. Her har man blant annet tatt hensyn til verdien for matproduksjon, råmaterialer, pynt, klimavirkninger og turisme.

Hva de norske korallrevene og tareskogene er verdt er det ingen som vet sikkert, men forskere i Havforskningsinstituttet og NIVA regner med at milliardverdier går tapt årlig. Når oppvekst- og leveområder ødelegges, forplanter det seg oppover i næringskjeden. Sammen med overfiske, forurensning og klimaendringer blir den samlede effekten svært ødeleggende – og kostbar.

— ALDRI SETT NOE LIGNENDE

De siste årene har det kommet dystre rapporter om sviktende rekruttering og dramatiske reduksjoner hos flere viktige fiskeslag. Kysttorsken nord for 62. breddegrad har gått tilbake med 50-80 prosent de siste 20 årene. I Nordsjøen og Skagerrak er situasjonen særlig alvorlig.

Havforskningsinstituttet har registrert en omfattende svikt i reproduksjonen hos flere viktige fiskeslag. I Nordsjøen går torsk, hyse, hvitting, sild og tobis dramatisk tilbake. I Skagerrak har man siden 2002 registrert den svakeste rekrutteringen hos torsk, lyr og hvitting siden målingene startet i 1919.

— Det er bekymringsfullt, det som skjer i Nordsjøen og Skagerrak. Vi har aldri sett

RISE

Korallrev er blant de mest lønnsomme og produktive naturområdene som finnes.

FOTO: MAREANO/HAVFORSKNINGSINSTITUTTET

Myndighetene har ennå ikke tatt
tak i den krisen som pågår under
havets overflate.

Per-Erik Schulze, Norges Naturvernforbund

noe lignende tidligere, sier Tore Johannes-
sen i Havforskningsinstituttet.

FREMFOR KATASTROFISK SKIFTE?

Han mener at Nordsjøen og Skagerrak kan
stå fremfor et såkalt katastrofisk økosys-

temskifte. Det betyr brå endringer, som vil
få dramatiske konsekvenser for livet i havet.

— Det bekymringsfulle ved slike skifter
er at de gjerne inntreffer uten forvarsel og
at de er vanskelige å reversere. I Indre Oslo-
fjord skjedde det et slikt skifte i økosystem
for cirka 80 år siden uten at vi har sett tegn
til økning i forekomstene av noen fiskeslag,
sier Johannessen.

Det som bekymrer forskerne er at fisket
og andre belastninger ikke er redusert. Det
har vært et omfattende overfiske i Nordsjøen
de siste 40-50 årene. Samtidig tilføres det
store mengder forurensning fra jordbruk, →

Store deler av skjærgården og havområdene ved Hvaler er nå vernet som Norges første marine nasjonalpark. Dette er imidlertid alt for lite, mener marinbiolog Per-Erik Perle. FOTO: JØRN PETTERSEN/FLICKR.COM

→ fossilt brensel, industri og oljevirkosomhet.

— Den totale belastningen på miljøet i Nordsjøen og Skagerrak bidrar til å svekke motstandsevnen i økosystemet, og er grunn til å frykte at det kan oppstå et katastrofisk skifte med påfølgende svikt i reproduksjonen til fisk, sier Johannessen.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) og Skogforsk har slått fast at minst

4,5 prosent av den produktive skogen må vernes for å sikre de mange utrydningstruede artene i skogen. Hvor mye av havet som må vernes, er ikke blitt utredet i Norge.

17 OMRÅDER STÅR FOR TUR

Samtidig med åpningen av Ytre Hvaler nasjonalpark ble arbeidet med de 17 første

områdene i nasjonal marin verneplan satt i gang. Listen omfatter poller, strømrrike lokaliteter, spesielle grunnvannsområder, fjorder og åpne kystområder.

— Norge ligger flere tiår etter mange andre land på beskyttelse av livet i havet. Det monner lite med noen få nasjonalparker. Selv om hele den marine verneplanen skulle bli vedtatt, holder ikke det for å ta

Erik Schulze i Norges Naturvernforbund.

hånd om de marine økosystemene. Internasjonale vitenskapelige erfaringer viser at 25-30 prosent av havområdene i prinsippet bør fredes, og 100% av havet bør forvaltes bedre, sier marinbiolog Schulze.

— SYMBOLSK VERN

Han mener det er på høy tid at miljø- og fiskerimyndighetene setter seg sammen og

Sjøre og medusahode. Tilholdssted for rikt arts mangfold.

FOTO: MAREANO/HAVFORSKNINGSINSTITUTTET

Vernenettverk innen 2012

Et nettverk av verneområder skal være på plass innen 2012, sier statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet.

— Regjeringens mål er at vi skal ha på plass et representativt nettverk av marine verneområder og marine beskyttede områder i våre kyst- og havområder i løpet av 2012, sier Sørensen.

Regjeringen begynner med 17 områder fra den nasjonale verneplanen.

— De dekker mange marine naturtyper tilknyttet havbunnen. For det videre arbeidet vil vi også bruke rødlisten over truede naturtyper som

Artsdatabanken skal legge fram første halvår 2010, sier Sørensen.

Arbeidet med den marine verneplanen startet allerede for tyve år siden.

— Dette arbeidet har tatt svært lang tid — særlig fordi det har vært politisk konfliktfylt. Men i september i år startet vi endelig en ny æra i det nasjonale vernearbeidet. Vår første marine nasjonalpark, Ytre Hvaler, ble åpnet, og det formelle planarbeidet med nasjonal marin verneplan ble startet. Jeg er stolt over å ha vært med på å starte denne nye æraen i verneplanarbeidet vårt. Nå er det marine vernet virkelig i gang, sier Sørensen.

legger en felles plan for å sikre livet i havet.

— Det nærmest symbolske vernet det legges opp til i marin verneplan er ikke nok for å sikre livet i havet. En rekke forvaltningsgrep må også tas. Det handler om å få slutt på bruk av trål, snurrevad og dumping av slam i fjordene. Dessuten må man hindre oljeboring i Lofoten og Vesterålen, sier Schulze.

Naturvernforbundet mener at fisket må begrenses i fjordene i gytetiden og at hver kommune må peke ut verdifulle områder som holdes fri for fiske, mudring og andre inngrep.

VIL OPPRETTE TORSKERESERVAT

Ferske tall fra hummerreservatene i Oslo-fjorden og Skagerrak gir imidlertid grunn til

håp. Etter tre år med fredning lever hummeren i beste velgående i de fire områdene.

— Tallene er intet mindre enn oppsiktsvekkende. En tredobling av antall hummer på tre år er bedre enn hva vi hadde våget å tro, sier Jan Atle Knutsen i Havforskningsinstituttet, ifølge Forskning.no.

Fungerer det for hummeren, går det kanskje for kysttorsken også. I Kragerø arbeider kommunen nå for å etablere et fem kvadratkilometer stort reservat for kysttorsken. Hvis bestanden slipper fiske, tror forskerne at den vil bygge seg opp igjen. Lykkes dette i Kragerø, kan slike reserver bli en redningsplanke for den hardt pressede fisken, som har vært livsviktig for norske kystfiskere i århundrer.

— MENTAL FOR ER FARLIGST

— Man kan ikke se sporene etter 300 år med reindrift på Finnmarksvidda. Men nå går sporene på kryss og tvers, sier samiske Vera Eriksen. Hun utfordrer samer og nordmenn til å lære bærekraftig utvikling av gamle samiske tradisjoner.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

— Det er lett å plukke opp søppel eller å rense en elv sammenlignet med hva det krever å endre måten vi tenker på. Den mentale forurensningen er farligst, sier Vera Eriksen, som nylig ble valgt som fylkesleder i Naturvernforbundet i Finnmark.

Natur & miljø møter henne i loftsrommet på et hotell i Bergen. Ute regner det. Den jevne strømmen av vann nedover vinduet slører til utsikten mot en grå høsthimmel. Her, langt fra åpne vidder og vinden som setter fjellgress og dvergbjørk i bevegelse, åpner hun en dør inn til den samiske verden. En verden som tiden er i ferd med å gjøre til historie.

DA SAMENE IKKE SATTE SPOR

Eriksen vokste opp på Ravnastua, en av Statens fjellstuer på Finnmarksvidda. Tre mil utenfor Karasjok satt naturen rammene for livet. Hit kom samer på vei til sine beiter. Med seg hadde de historier og tanker som har levd blant samene gjennom århundrer. Det var før motoren kom, da samene ikke satte spor etter seg.

— Når vi var ute og høstet, måtte vi passe på ikke å sette spor. Vi var avhengige av naturen. Derfor gikk vi ikke ut over naturens grenser. Gjorde man det, sultet man året etter. Vi leste de tegn og signaler naturen ga. Så sa vi at nå har vi fisket nok i dette vannet, eller nå har vi hogd nok bjørk i dette området. Det er sånn man overlever i naturen. Men det moderne menneske har tatt i bruk en teknologi som gjør at man glemmer dette, sier Eriksen.

Det første som kom var enkle påhengsmotorer. Deretter fulgte traktorer, snøskutere og motoriserte firehjulinger. Nå er det knapt noen som driver på den gamle måten lenger.

SPOR PÅ KRYSS OG TVERS

— Jeg trodde lenge at det lå i samers gener at de skulle ta vare på naturen. Men de siste 20-30 årene har vist meg at det ikke er slik. Man kan ikke se sporene etter 2-300 år med reindrift på Finnmarksvidda. Men nå går sporene på kryss og tvers, sier Eriksen.

Hun spør seg hva teknologi og uhemmet kjøring i naturen gjør med holdningene.

— Jeg ser hva reindriftssamene gjør, og det skremmer meg. Mange vil gjerne opprettholde noe av tradisjonen, men samtidig omfavner de den teknologien som er med på å bryte den ned. Noen ser det, men mange ser det ikke, sier Eriksen. Likevel ser hun ikke bare svart på situasjonen.

OPTIMIST

— Jeg er forsiktig optimist. Mange unge samer har en annen holdning til naturbruk. De gjør ikke som foreldrene, men ser tilbake på hvordan besteforeldrene levde, sier Eriksen. Hun vil nå utfordre Sametinget og minne dem på hva samene er i ferd med å miste.

— Sametinget har hverken miljøvernplan eller klimaplan. Jeg vil spørre dem om de ikke ser paradokset i at landet blir nedkjørt av spor på kryss og tvers mens man kjemper for retten over det, sier Eriksen.

— DET FINNES IKKE URØRT NATUR

Etter at hun kom inn i miljøbevegelsen har hun reagert på bruken av begreper som "urørt natur" og "den siste villmark".

— Det finnes ikke urørt natur. Selv månen er ikke urørt. Det dreier seg om den naturen hvor jeg har mitt matfat. For meg er ikke dette den siste villmark.

Likevel føler hun seg hjemme i Naturvernforbundet.

— Naturvernforbundet snakker om mye av det samme som jeg står for. Det er bare snakk om en annen begrepsbruk. Men jeg håper jeg aldri kommer så langt at jeg snakker om naturen som "den siste villmark". Da setter du deg utenfor, sier Eriksen.

YDMYKHET ER VEIEN

Hun mener det moderne mennesket har mye å lære av gamle samiske tradisjoner.

— Du er mindre enn naturen. Du må takke for det du får – om det er lite eller mye. Hvis du gjør det, kan du ikke ødelegge den, sier Eriksen.

Ute har det blitt mørkt, men det regner fortsatt. Vinden slynger regndråpene mot ruten i ujevne kast. Vera Eriksen ser på klokken.

— Nå har jeg ikke mer tid. Nå må jeg skifte. I skapet henger samedrakten. Hun skal på festmiddag, og da er det bare den som duger.

URENSNING

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

“Det finnes ikke urørt natur. Selv ikke månen er urørt.

PORTRETET

Hvem:
Vera Eriksen

Hva:
Nyvalgt fylkesleder i Naturvernforbundet i Finnmark

Hvorfor:
Vil utfordre samer og andre nordmenn til å lære av gamle samiske tradisjoner

— MÅ VISE ARTENES VERDI

Man må synliggjøre de økonomiske verdiene som ligger i arts mangfoldet, og rekonstruere tapt natur. Det er noen av konklusjonene etter møtet i FNs konvensjon om biologisk mangfold (CBD) i Belgia.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— Sunne og sterke økosystemer gjør oss sterkere i forhold til klimaendringene, sier Finn Katerås i Direktoratet for Naturforvaltning.

Forholdet mellom arts mangfold og klimaendringer var et av hovedpoengene under konferansen om nye mål for natur mangfold etter 2010 i Europa. Det ble også bestemt at det skal jobbes for å gjenopprette ødelagte naturområder innen år 2025. Et annet viktig poeng fra konferansen var at man må få fram hvilke økonomiske interesser som ligger i arts mangfold.

— Her må alle bli flinkere til å vise hvilke verdier som ligger i biodiversitet og økosystemtjenester, sier Katerås.

Katerås, som også sitter i den norske delegasjonen, sier til Natur & miljø at konferansen slo fast at Europa har klare utfordringer i forhold til tap av arts mangfold.

— Det er noen områder som er spesielt hardt rammet, og de områdene vil også merke klimaendringene. Spesielt gjelder dette Øst-Europa.

ØST-EUROPA INN

Katerås forteller at noe av det viktigste ved konferansen var at man fikk flere øst-europeiske land med i arbeidet, og at de nye EU-landene hadde stor nytte av konferansen.

Ødelagt natur skal restaureres.

FOTO: HARRYFN/ISTOCKPHOTO.COM

Det gjaldt både politisk støtte og finansiering i forhold til for å få de med.

— Det er ikke veldig gode vilkår for forvaltning og sivilt samfunn i disse landene, sier Katerås. Han forteller at Norge, Sveits og EU ikke har noen problemer med å oppnå målene som settes, men at andre land sliter mer, som land på Balkan og tidligere sovjetrepublikker. Katerås sier man må se på funksjoner for å få med flere land fra Øst-Europa.

BEVARING ER LIK GEVINST

Konferansen hadde fokus på at bevaring av naturen vil medføre en fremtidig gevinst også for menneskene. For å få gjennomført dette vil grønne skatter og positive eller nøytrale subsidieordninger være viktige.

I et sammendrag fra møtet heter det at økosystemtjenester må medregnes i de økonomiske nasjonalregnskapene.

Arnodd Håpnæs, fagleder i Norges Naturvernforbund, sier at man har store forventinger fra både EU og Norge fram mot det internasjonale toppmøtet i Nagoya i Japan i 2010.

— Vi forventer at man har klare målsettinger og at det settes i verk tiltak som gjør at man kan nå de målene man faktisk setter seg, sier Håpnæs.

SNAKKER HØYT

Katerås sier at man i stadig større grad begynner å si høyt det man har hvisket om lenge, nemlig at man ikke kommer til å nå 2010-målet om stans i tap av arter.

Det nåværende europeiske målet er å stanse tapet av natur mangfold innen 2010 og går lenger enn det globale FN-målet om kraftig å redusere tapet av natur mangfold.

— Framover må man ha mål med nytte og alvor, og man må kanskje se på hvilke måter man skal kommunisere disse målene på, sier Katerås. Han mener at det også trengs innsats og forståelse fra andre sektorer i samfunnet.

ORKIDÉ- MYSTERIET I LIER

I sommer snek noen seg ut på Haugerudmyra i Lier og forgiftet en hel bestand totalfredede orkideer. Blomstene har hindret utbygging av et næringsbygg i det samme området. Saken er under etterforskning, og den skyldige kan vente seg en streng straff.

FORGIFTET FRED

— Jeg ble bare stående og måpe. Der orkideene hadde stått var det bare brune blader igjen. Det så ut som noen hadde dratt opp plantene og strødd gift over etterpå, forteller floravokter Finn Michelsen.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Fakta

Myrflangre (*Epipactis palustris*)

- Plante i orkidéfamilien
- Sterkt truet, Norsk Rødliste 2006
- 50-80 prosent populasjonsnedgang siste 90 år.
- Fredet etter naturvernloven
- Store hvite blomster
- Cirka 40 centimeter høy
- Vokser i ekstremrikmyr og våte enger
- Finnes på 23 lokaliteter rundt Oslofjorden og i Rogaland.

Kilder: Artsdatabanken, Norges Planter (Cappe-
len), SABIMA, Wikipedia

Tirsdag 28. juli kommer Michelsen til Haugerudmyra i Lier utenfor Drammen. Han skal kartlegge forekomsten av den sterkt utrydningstruede orkideen myrflangre. Da han besøkte stedet tre uker tidligere fant han 20 planter som sto i knopp. Nå venter han å finne orkideen i full blomst. En 40 centimeter yndig skjønnhet, kledd med 10-15 enkeltblomster, hvite med rosa, rødbrune og gule felter. Det er et syn du ikke ser hver dag.

Men alt som venter Michelsen på Haugerudmyra er brunsvide blader. Ikke én blomst er å se. Alt er ødelagt.

— Jeg så med én gang at noe var galt. Alle orkideene var borte. Andre vekster var uskadd. Dette må være sprøyting, tenkte jeg.

ORKIDÉ PÅ RETRETT

Myrflangre er bare kjent fra 47 steder i hele Norge. Nå er orkideen kun funnet på 23 av dem. De trives godt på såkalte rikmyrer, en naturtype som i stor grad er blitt grøftet opp og omgjort til skog eller dyrket mark. Utviklingen har lenge gått i gal retning for orkideen. I løpet av det siste århundret er antall myrflangrer i Norge redusert med 50 til 80 prosent. Ødeleggelsen i Lier gjør ikke situasjonen bedre.

Michelsen synes funnet på Haugerudmyra ser svært mistenkelig ut og tar med biologen Rune Aanderaa fra SABIMA til området. Sammen konkluderer de med at dette dreier seg om miljøkriminalitet av verste merke. Noen har trolig brukt et ugressmiddel for å fjerne orkideene, en gang for alle.

RIKSKJENDIS PÅ FÅ DAGER

Saken blir slått stort opp i media, og i løpet av noen dager er de forgiftede myrflangrene på Haugerudmyra rikskjent. Både Lier kommune og SABIMA anmelder saken og sender med det et meget sjeldent krimmysterium til lensmannen i Lier.

I medienes dekning faller mistankene raskt på grunneieren, Nils Chr. Gevelt, som har kjøpt området for 11 millioner av Lier kommune for å gjøre den til tomt for næringsbygg. Gevelt bedyrer imidlertid sin uskyld. Samtidig er han sterk motstander av kommunens forslag om å regulere Haugerudmyra til landbruks, natur- og friluftsmål (LNF), noe som vil sette en stopper for all utbygging. 14. desember kommer saken opp i kommunestyret. Gevelt arbeider fortsatt for å få kommunen med på en utbygging.

FØLER SEG LURT

— Denne orkidéflekken representerer vel i seg selv ikke særlig større areal enn det de fleste har som egen stue. Forslaget til endring av kommuneplanen virker derfor sterkt overdrevet, skriver Gevelt i sin høringsuttalelse, hvor han tilbyr seg å avsette et område til orkideene vederlagsfritt, hvis kommunen tillater utbyggingen.

Da Gevelt kjøpte området av kommunen, var det avsatt som fremtidig næringsområde. Nå som kommunen vil omregulere det til LNF-sone føler han seg lurt.

LENSMANNEN HAR INGEN MISTENKTE

I mellomtiden etterforsker lensmannen saken. Det er ingen lett oppgave. Og i bygda snakkes det

DEDE ORKIDEER

mye om mysteriet på Haugerudmyra.

— Det er tatt prøver av jordsmonnet, som skal sendes til analyse, og vi har avhørt en del folk. Vi har foreløpig ingen mistenkte i saken. Slike saker er vanskelige. Massemedia har vært stygge og utpekt én person som skyldig. Det gjør det enda viktigere å komme til klarhet i hva som har skjedd, sier Arne Lauvålien, lensmann i Lier.

Løser han mysteriet, kan gjerningsmannen vente seg en streng straff.

— Denne typen saker ser vi meget alvorlig på, sier Antonio Poleo i Økokrim.

— Orkideen er rødlistet og fredet. Det faktum at den bare finnes på halvparten av de stedene hvor den er registrert i Norge, er en skjerpende omstendighet. Man risikerer ganske streng straff for denne typen lovbrudd. Strafferammen er seks års fengsel, sier Poleo.

SOLHEIM BLE OPPRØRT

Miljøvernminister Erik Solheim kom for å se ødeleggelsen i begynnelsen av august. I fjor sendte han postkort til Lier, hvor han utpekte nettopp myrflangre som en art kommunen har et spesielt ansvar for å ta vare på. Solheim ble opprørt over det han så på Haugerudmyra.

— Hvis det er sånn, som alt tyder på her, at noen bevisst har kommet hit med gift for å fjerne en av de vakreste blomstene vi har i vår natur, så er det ikke til å tro. Det er fantastisk at SABIMA og Lier kommune har gått til politianmeldelse. Den nye Naturmangfoldloven gir oss mulighet til å ta vare på sjeldne planter. Men da må også brudd på loven anmeldes og straffes, sa Solheim, ifølge TV2.

TROR ORKIDEENE OVERLEVER

Den som har forgiftet plantene, har trolig ikke oppnådd annet enn å aktualisere behovet for å sikre de sjeldne orkideene. Mye tyder på at myrflangrene vil blomstre på Haugerudmyra også til neste år.

— Det positive med denne saken er at biologisk

mangfold blir tatt alvorlig. Lensmannen bruker ressurser på å etterforske saken, og kommunen vil stanse utbyggingen selv om mye penger står på spill, sier Michelsen.

Han var nylig på en befaringsreise på stedet og kan fortelle at giften ikke ser ut til å ha ødelagt plantenes rotfeste.

— Jeg tror det er håp om at de kan overleve, sier han.

Svaret får vi i begynnelsen av juni til neste år, da en av Norges vakreste orkideer kommer opp av jorden for å sette farge på de få rikmyrene der den fortsatt finnes.

01: I stedet for å finne vakre myrflangrer i full blomst, var det brune blader som møtte Finn Michelsen på Haugerudmyra i slutten av juli.
FOTO: FINN MICHELSEN

02: Den berømte botanikeren Axel Blytt regnet myrflangre for å være Norges vakreste blomst på slutten av 1800-tallet. Siden den tid er antall myrflangrer redusert med 50-80 prosent.

FOTO: A. NEUMANN/BIOPIX

FOTOKONKURRANSEN

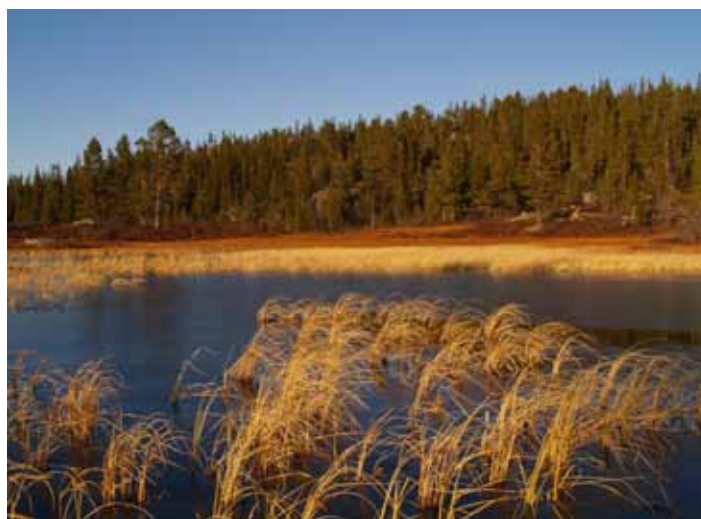
Tross mye ruskevær i enkelte deler av landet denne høsten, fikk vi mange bidrag der regnsprut og sjøsprøyt ikke sto i sentrum. Derfor premierer vi også det beste av disse. De to andre bildene viser imidlertid ekte, norsk, ramsalt ruskevær på en dramatisk og fin måte.

Vinner: Helge Sunde fra Åsane ved Bergen har tatt dette stemningsfulle bildet av Hellisøy fyr på Fedje. Det viser til fulle hvordan det kan fråde og piske i de ytre havgap langs vår kyst. Ramsalt og herlig!

Premiert: Øyvind Hansen fra Arendal har fanget dette vind-skeive treet på Merdøy. Det skulle ikke være mye tvil om hva som er den dominerende vindretningen...

Premiert: Dårlig ruskevær, flott naturfoto. Øystein Engen fra Sigdal har tatt dette bildet ved Store Øytjern i Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat.

Bli med i foto-konkurransen!

Neste tema:
Streif av vinter

Alle premierte får en termos fra Norges Naturvernforbund. Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 13. november 2009.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2010.

EN SISTE R DET GAMLE

Mellom Polen og Hviterussland ligger en av Europas siste store urskoger. En glemt verden, der bisonen fortsatt gresser i lysningene mellom mosegrodde stammer. En gang var Europa dekket av slike dype skoger. Nå vil Polen utvide nasjonalparken, men lokalbefolkningen stritter imot.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbo@naturvern.no

En høy, Jurassic Park-aktig treport markerer grensen til det aller helligste i Bialowieza-skogen. Det er riktignok ingen jura-park, men det en port inn til det gamle Europa, slik det var før menneskene temmet skogene og fordrev dets innbyggere. Her lever mange av dem fortsatt. Ulver, gauper, hjortedyr og villsvin. Men fremfor alt lever fremdeles Europas største landlevende pattedyr her.

FRA SIBIR TIL SVERIGE

Bialowieza-skogen er tilholdsstedet til den siste resten av europeisk bison. For to tusen år siden levde dette dyret over hele Europa, fra England til Sibir, fra Spania til Sverige. Allerede i det 11. århundre ble den utryddet i Vest-Europa. I Prøysen, Romania og Transylvania holdt dyret stand mye lenger, men i løpet av 1700-tallet ble de siste individene skutt, også her. Når dyret fikk leve lenger i Bialowieza, skyldtes

det gamle jaktglade polske konger og den russiske tsar. På 1500-tallet innførte kong Sigismund I dødsstraff for drap på bisoner. Deretter var jakt på bisonen forbeholdt de kongelige. En tradisjon de russiske tsarene overtok. I 1888 ble Bialowieza tsar Nikolaj IIs personlige jaktmark.

I SKOGENS RIKE

Vi passerer gjennom porten og fortsetter innover med hest og kjerre. Her er det

Europeisk bison i park ved Bialowieza-skogen.
FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

EST AV EUROPA

Døde trær er viktige for det rike arts mangfoldet i Bialowiezaskogen, som står på UNESCOs liste for verdens kultur- og naturarvsteder.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

skogen som rår. Ingen motoriserte kjøretøy. Ingen jakt. Ingen hogst. Ingen fri ferdsel. Alle som vil hit, må ha med guide, og de får bare gå på noen ganske få stier.

— Vi prøver å gjøre så lite som mulig. Det eneste inngrepet vi gjør er å fjerne trær som faller over stien, forteller skogguide Mateusz Szymura.

EN "NEVER ENDING STORY"

Han tar oss med til fots inn i en frodig, dyp grønn verden, der en sti slynger seg inn mellom kraftige stammer. Det er mest løvtrær som eik, bok og lønn, men også innslag av gran og furu. Gjennomsnittsalderen er høy her. Mange av trærne er rundt 300 år gamle, men de har også eiker som var godt voksne da Leonardo da Vinci ble født på 1400-tallet. En europeisk urskog er ikke et kratt, men en ganske åpen og lett farbar skog, med god plass mellom trærne. Velte trær og rester etter død ved ligger strødd utover skogbunnen. Alt sammen nennsomt dekorert med moser i saftige sjatteringer i grønt.

— Mennesker ser på naturen som noe veldig stabilt, men slik er det ikke. Skogen er hele tiden i forandring. Det er en "never ending story". Vi har ikke vernet en skog. Vi har vernet en prosess, sier Szymura.

UTRYDDET I 1919

Da tyske tropper marsjerte inn i Bialowieza i 1915 var det fortsatt flere hundre bisoner

der, men soldatene var sultne og felte store mengder bison. I løpet av fire år drepte soldater og krypskyttere alt som er igjen av bestanden. 12. april 1919 blir Bialowiezas siste visent funnet død. Og der kunne historien sluttet. En historisk redningsaksjon ville det annerledes.

— I 1923 ble et internasjonalt selskap etablert for å redde arten. De lette etter bison i zoologiske hager og endte opp med én okse og syv kuer som alle stammet fra Bialowieza. Alle bisonene vi har er etterkommere av dem. Likevel har vi ingen problemer som følge av manglende genetisk variasjon, forteller Dorota Lawreszuk, koordinator for bisonprosjektet ved Det poske akademiet i Bialowieza.

I 1952 ble bisonene sluppet ut i skogen. Fem år senere ble den første kalven født i det fri. Deretter har prosjektet vært en stor suksess. Nå lever cirka 800 bisoner i Bialowieza, 450 av dem på den polske siden, og bestanden øker for hvert år.

— Vi trenger cirka 600 dyr i Polen for at bestanden skal være bærekraftig, sier Lawreszuk.

MER ENN 12 000 ARTER

Bialowieza-skogen huser mer enn 12 000 registrerte arter, men forskerne tror den kan skjule opptil dobbelt så mange. Mange av dem er utrydningstruede, og noen finnes bare her. 17 prosent av Bialowieza er verneområde av strengeste kategori, mens resten

er skog med restriksjoner. Nå ønsker den polske regjeringen å gjøre nasjonalparken tre ganger større. Skal det kunne gjennomføres, må de lokale myndighetene være med på det. Her, som de fleste andre steder, er motstanden mot verneområder stor.

— Folk bryr seg lite om arts mangfoldet. For dem er det ikke noe spesielt med denne skogen. Mange forstår ikke hvorfor man skal ta på naturverdiene. De mener at man best tar vare på skogen ved å fortsette skogsdriften, sier skogguiden Szymura.

Saken er ikke avgjort ennå, men man venter en beslutning i løpet av høsten. Den polske regjeringen har lagt 25 millioner euro på bordet til infrastruktur og forvaltning av nasjonalparken.

— Det sier de nok ikke nei til. Utvidelsen blir sannsynligvis vedtatt, sier Szymura.

ØKOLOGIENS TALIBAN

I landsbyen like i nærheten stopper vi for å spise på en liten gård. Bonden forteller stolt at han har sett en bison for et par år siden. Vi spør ham om hva han synes om utvidelsen av nasjonalparken.

— Jeg er for utvidelse, men det er viktig at lokalsamfunnet får en skikkelig kompensasjon. Skogen bør tas bedre vare på, for det hogges en del nå. Men forskerne går for langt. De mener at skogen knapt skal røres. Økologenes taliban, kaller vi dem, sier han og smiler.

**Norges
Naturvernforbund**

Friends of the Earth Norway

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge
Tlf: 23 10 96 10
Faks: 23 10 96 11
E-post: naturvern@naturvern.no

Internett: www.naturvern.no
Kontingent: Ny medlem 200,-, hovedmedlem kr 350,-
Pensjonister og studenter: kr 175,- ny medlem 100,-
Familiemedlemskap: kr 420,- nye medlemmer 300,-
Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-
Livsvarig medlemskap: kr 7000,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem
av det lokal- og fylkeslag vedkommende søker til.

ØSTFOLD: E-post: nio@naturvern-ostfold.no

Leder: Pål Bugge, Tlf: 905 57 157

OSLO OG AKERSHUS:

Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48, E-post: noa@noa.no
Kontaktperson: Laila Holmen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvern.no

OPPLAND: E-post: oppland@naturvern.no
Leder: Kjell Fredrik Løvold, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04, Faks: 32 75 84 91.
E-post: buskerud@naturvern.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvern.no
Fylkessekretær: Hans Ivar Nesse, Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54.

E-post: telemark@naturvern.no

Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvern.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvern.no
Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen.

Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15
E-post: rogaland@naturvern.no

Daglig leder: Erik Thoring

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks: 55 30 06 50,
E-post: hordaland@naturvern.no

Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvern.no
Fylkessekretær: Lin Hjelmeland Finjord, Tlf: 971 52 859

MØRE OG ROMSDAL:

E-post: moreromsdal@naturvern.no

Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG:

Tlf: 73 51 52 24, Faks: 73 51 27 27

E-post: sortrondelag@naturvern.no

Leder: Steinar Nygaard

NORD-TRØNDELAG:

E-post: nordtrondelag@naturvern.no

Leder: Per Flatberg, Tlf: 905 15 046

NORDLAND: E-post: nordland@naturvern.no

Leder: Erling Solvang, Tlf.: 952 54 075

TROMS: E-post: troms@naturvern.no

FINNMARK: E-post: finnmark@naturvern.no
Kontaktperson: Vera Eriksen, tlf. 920 32 112

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson:
Gunnar Album, E-post: album@online.no, Tlf:
75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf:
23 32 74 00, Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no

Leder: Ingeborg Gjærum

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen
dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 15.
E-post: sa@naturvern.no

Debatt

Vindkraft: nye tonar

■ ■ Etter framlegg frå fylkeslaget i Sør-Trøndelag vedtok landsmøtet ein uttale om ein "heilskapleg energiplan for Noreg", med det vi oppfattar som ei klar nyorientering i forbundet sitt syn på landbasert vindkraft: "Vindkraft på land må først og fremst bli lokalisert til område der det allereie er store inngrep og til kulturlandskapet, ikkje til urørrede og viktige naturområde (...) Mange vindkraftanlegg er planlagde i inngrepsfrie og viktige naturområde langs og nær kysten, stikk i strid med nasjonale målsetjingar om arealbruk og i strid med målsetjinga om å stanse tapet av biologisk mangfald."

Vi håper det no er slutt på Naturvernforbundet si unnvikande haldning til vindkraft. Det tidlegare landsmøtevedtaket, som leiinga gong på gong har gøymt seg bak ved uttalar i media, var svært ukritisk og har skapt mykje frustrasjon. Vi forventar også at Naturvernforbundet vil distansere seg frå Natur og Ungdom sin vindkraftagitasjon og innsjå at ein både i enkeltsaker og i politiske utspel (jf. brosjyren "Fornybart Norge 2020") har svikta i kampen for klassiske naturverdiar. Ei særleg stygg sak er forbundet si støtte til det naturødeleggjande Havsul 1-prosjektet på Mørkysten – eit gigantisk, 50

kvadratkilometer stort vindkraftverk plassert i gruntvassområda utanfor Sandøy, i ein viktig trekkorridor og eit viktig beiteområde for sjøfuglane på Runde, og midt i matfatet til Sør-Noregs største kobbe-koloni.

Direktoratet for naturforvaltning har snudd i denne saka og seier no at det er ein risiko for at fleire hekkekoloniar i området vil bli forlatne ved ei utbygging. Når har Naturvernforbundet tenkt å gjere det same – og slik kanskje prøve å gjenvinne tapt tillit blant naturvernarar og fuglefolk langs kysten?

**Jan Rabben og
Halfdan Wiik**

Biobrensel er ikke miljøvennlig

■ ■ I DN 24. september kommer miljødirektør i Norske Skog, Georg Carlberg, med synspunkter angående biobrensel fra våre skoger. Man skal alltid være på vakt når noen snakker om at skog må «høstes og foredles».

Fossilt brennstoff er akkurat like «fornybart» som biobrensel. Forskjellen er bare at omløpstiden er mye lenger. Et tres levealder er mye lenger enn de åtti årene det tillates å bli før det hogges. Når treet blir brukt som bioenergi, frigjøres all CO₂ i løpet av meget kort tid. Åtti år etter at vi har plantet et nytt tre er vi der vi startet, minus den mengden CO₂ som ble frigjort fra treet vi hogg. Hadde det fått leve til det ble gammelt og deretter råtnet, ville regnestykket ha sett helt annerledes ut, selv om vi tar hensyn til det faktum at et tre tar opp og binder mindre CO₂ til eldre det blir. En vanlig gran blir mellom 100 og 300 år gammel, en furu 200-400 år. Så kommer årene det tar for treet å råtne, noe som varierer avhengig av mange ulike faktorer. I tillegg skjer det en annen prosess når skog hogges, knyttet

til humuslaget. Det er beskyttet av skogen og vil ved eksponering for lys, tørrlegging, markberedning og kjøreskader frigjøre enorme mengder med CO₂, samt gassen metan. Den bidrar tyve ganger mer til drivhuseffekten enn CO₂.

Videre kreves det cirka to liter diesel for å få ut en kubikkmeter virke fra skogen. Det er før virket blir bearbeidet. Bare dette i seg selv vil gi enorme utslipp. På verdensbasis har vi redusert det skogkledde arealet med en tredjedel, om ikke mer. Da hjelper det lite at 42 prosent av landområdene i Vest-Europa er dekket av skog. Et omfattende uttak av biobrensel vil skape en enorm monokultur og være en direkte trussel mot det biologiske mangfold, deriblant vårt livsnødvendige ferskvann.

Carlberg ber om forståelse for, og offentlige midler til, Norske Skogs biodieselsprosjekt. Det må han gjerne gjøre, men ikke ved hjelp av overfladisk propaganda i miljøets navn.

Dag R. Pettersen

(Innlegget er forkortet. Red.anm.)

Send debattinnlegg til Natur & miljø!
redaksjonen@naturvern.no

STANSER VI KLIMATRUSSELEN I KØBENHAVN?

I desember skal verdens statsledere undertegne klimaavtalen i København. Blir avtalen sterk nok? Mye står på spill: For å hindre at temperaturen på jorda stiger mer enn to grader må

veksten i verdens klimagassutslipp stoppes i løpet av de neste fem årene. Deretter må utslippene reduseres til praktisk talt null i løpet av de kommende 40 årene.

Under toppmøtet i København må verdens statsledere enes om:

- 1) Store utslippskutt for rike land.
- 2) Redusert utslippsvekst i utviklingslandene.
- 3) Sikker finansiering av utslippskutt og klimatilpasning i utviklingslandene.
- 4) Reviderte utslippsmål når FNs klimapanel kommer med sin neste rapport i 2013.

- Det er de rike landene som må ta hovedansvaret, både for utslippskuttene i den rike del av verden og finansiering av utslippskuttene og klimatilpasningen i sør. Noe annet er uakseptabelt og vil sette hele avtalen i fare, forteller klimarådgiver Bård Lahn som vil følge forhandlingene.

HVA GJØR NATURVERNFORBUNDET?

Naturvernforbundet følger forhandlingene nøye. Vår hovedoppgave er å påvirke norske myndigheter. I 2007 foreslo vi sammen med Regnskogfondet at Norge skulle bevilge store pengesummer til bevaring av regnskog. Avskogningen her står for 20 % av de globale utslippene.

Vi fikk gjennomslag og Norge bevilger nå inntil 3 milliarder årlig til å stanse avskogningen. Sammen med våre søsterorganisasjoner i Friends of the Earth arbeider vi for at alle rike land skal øke sine klimaambisjoner, og bidra med støtte til utslippsreduksjoner i utviklingsland. Vi deltar også i nettverket Climate Action Network, som samler nesten fem hundre miljø- og utviklingsorganisasjoner fra hele verden til felles innsats for en ny klimaavtale.

Leder Lars Haltbrekken (til v.) og klimarådgiver Bård Lahn fra Norges Naturvernforbund vil være til stede under klimaforhandlingene i København. FOTO: NATUR & MILJØ.

HVA KAN DU GJØRE?

1. Hold deg oppdatert

Naturvernforbundets nettsider har Norges beste oversikt over forhandlingene om en ny klimaavtale. På adressen www.cop15.no finner du bakgrunnsinformasjon og jevnlig oppdateringer, og du kan melde deg på Naturvernforbundets e-postliste og motta nyheter om forhandlingene.

2. Krev en rettferdig klimaavtale

Hvis du er enig i at en ny klimaavtale må forplikte rike land både til å redusere sine egne utslipp kraftig, og i tillegg hjelpe fattige land økonomisk til å kutte sine utslipp, bør du slutte deg til det globale oppropet for klimarettferdighet. Skriv under på den internasjonale kampanjen "Demand Climate Justice" på Naturvernforbundets nettsider, se www.cop15.no

3. Reis til København

Under klimatoppmøtet vil København være fylt av aktivister som skal skape et størst mulig press for en sterk og rettferdig avtale. Det er mange muligheter til å delta i aktivitetene som foregår på utsiden av selve toppmøtet. En oversikt over noe av det som skjer, er tilgjengelig på Naturvernforbundets nettsider www.cop15.no.

Gi en **GRØNN GAVE** *til jul!*

Bestiller du en grønn gave vil du få tilsendt et kort som du kan gi videre som julegave. Samtidig vil en familie i Togo få en solkoker eller en klasse i Tadsjikistan få et tett vindu.

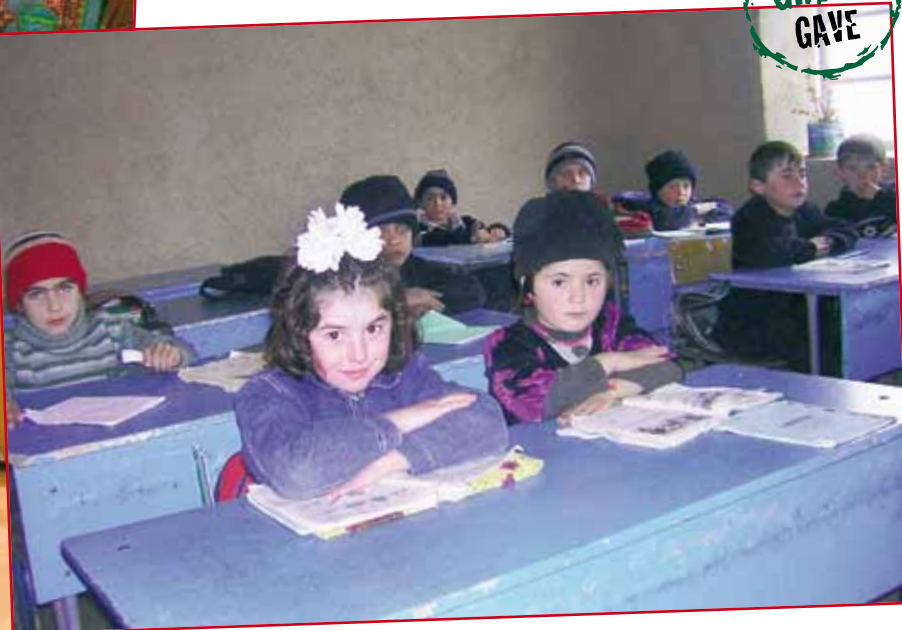
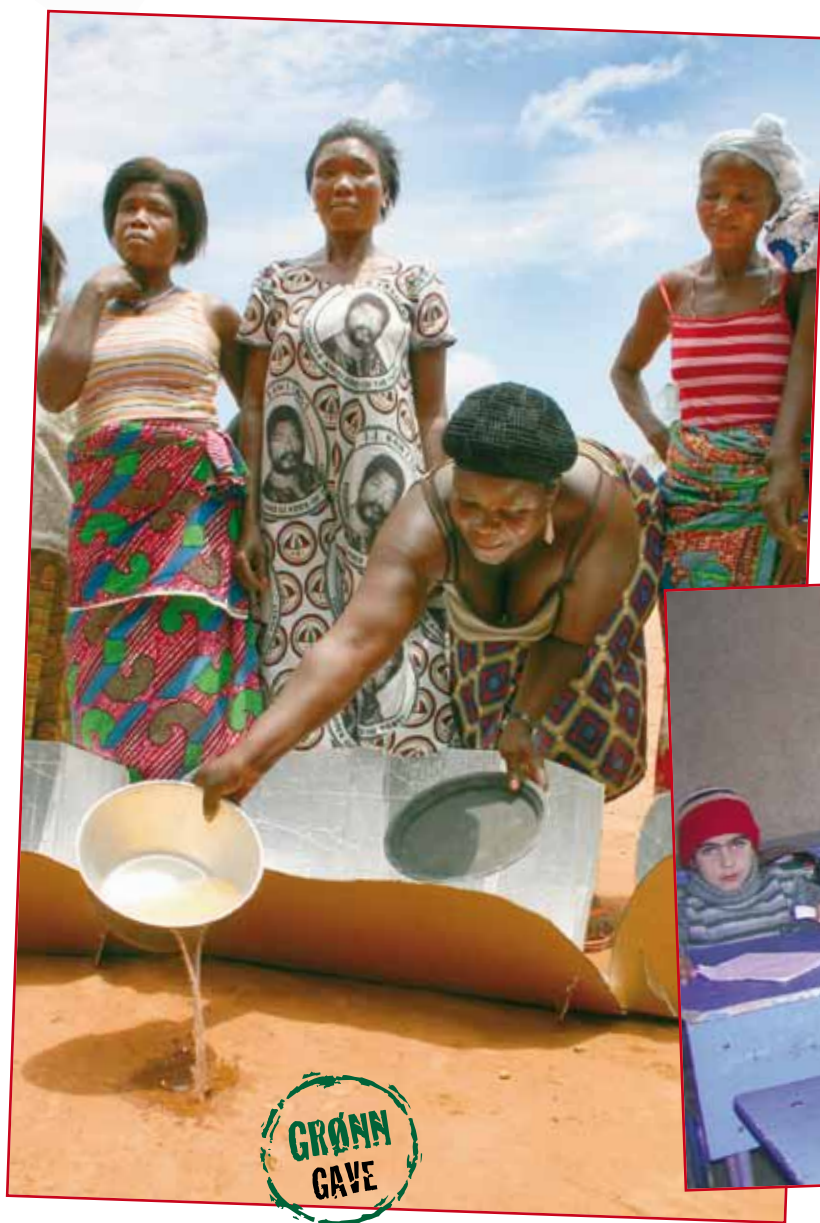
Bestiller du en symbolsk grønn gave vil du også få tilsendt et kort som du kan gi videre. Gavebeløpet går til Naturvernforbundets natur- og klimaarbeid.

GI EN SOLKOKER TIL TOGO

Ved å kjøpe en solkoker til en familie i Togo er du med på å hindre avskoging samtidig som du gjør en innsats for klimaet. Over 90 prosent av befolkningen i Togo bruker trekull eller ved til matlaging og vannkoking. Dette brennes lite effektivt i dårlige ovner, og vedsanking tar mye av familienes tid. Kjøper du denne julegaven er du med på å støtte utviklingen av mer bærekraftig energibruk.

Gir du en gave til 150 kroner får to familier i Togo et solkokersett hver - familiene betaler halve kjøpesummen selv. Settet består av en enkel og lokalt produsert solkoker, samt kjele.

Et solkokersett koster 150 kroner

SNØ TIL JUL

Selvsagt kan vi ikke love deg en hvit jul. Men for å begrense klimagassutslippene, og dermed økt temperatur, må vi bruke energien mer effektivt og snu fra fossil energi til fornybar. Vi oppfordrer alle som liker snø om vinteren til å gi en gave til Naturvernforbundets klimaarbeid.

Gi en gave som bidrar til å begrense den globale oppvarmingen.

En gave koster 150 kroner

ELV TIL JUL

Finnes det egentlig noen som synes det er mer sjarmerende med vann i rør enn brusende fossefall? 7 av de 10 høyeste fossene i landet er allerede utbygd og vassdrag etter vassdrag har gått tapt til kraftutbygging. Som en konsekvens av at vannet forsvinner trues hele økosystemer og planter og dyr utryddes. Naturvernforbundet kjemper for at elver, stryk og fossefall fremdeles skal kunne oppleves over hele landet og at vi tar vare på mangfoldet i naturen.

Gi en gave som bidrar til vern av norsk natur.

En gave koster 150 kroner

TORSK TIL JUL

En våre mest tradisjonsrike fisker, kysttorsken, trues av overfiske, oppdrett og miljøgifter i fjordene. Naturvernforbundet kjemper for en mer fornuftig forvaltning av det fantastiske livet under havoverflaten.

Vi vil at det skal fortsette å være mulig for oss alle å dra ut og fiske slik at vi kan nyte juletorsk også i framtida.

Gi en gave som bidrar til vern av kysttorsken og de andre trua artene i Norge.

En gave koster 150 kroner

ET VARMT KLASSEROM TIL JUL

Skolene i Tadsjikistan er i så dårlig forfatning at innetemperaturen vinterstid ofte ligger under 10 grader. Dårlige vinduer er den viktigste årsaken til de lave innetemperaturene. De fleste skolene varmes opp med kull eller ved, men mange blir stengt i lengre perioder på grunn av kulde. Kullforsyningen er dyr og ustabil, og lærere og elever må bruke fritida til å samle ved i nærområdene. Rovdrift på lokale skogressurser gjør avskoging til et stort problem.

Ved å gi et tett vindu til et klasserom i Tadsjikistan bidrar du til mindre avskoging, bedre klima og varme skolebarn.

Et vindu koster 300 kroner

Et klasserom koster 1500 kroner

BESTILLING

(Siste frist for bestilling er 16. desember)

MEMLEM JA ☐ NEI ☐

FORNAVN

ETTERNAVN

ADRESSE

POSTNUMMER

POSTSTED

TLE. NR.

E-POST

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø.

Du kan lese mer om og bestille våre grønne gaver på nettsidene våre:

naturvernforbundet.no/julegave • E-post: salg@naturvern.no • Telefon: 23109610

MEDLEMSBUTIKKEN

Sjekk vår nettbutikk for flere produkter og nyheter:
www.naturvern.no/butikk

SMÅ DYR ER OGSÅ STORE...

167
ARTER
160,-

Plakaten i Naturen

Plansje-klassikeren! Et eget ark følger med som viser navn og plassering på alle artene planter og dyr på plansjen.
Størrelse: 100 x 45.

**TA VARE
PÅ DEG SELV
OG DE DU ER GLAD I**

Ullgenser med logo

Svenskprodusert, kokt ull.
Brodert diskret
Naturvernforbund-logo
nederst til venstre på front.
Farge Eplegrønn. Størrelse
36, 38, 40, 42 (Dame).
Glidelås i hals.
Farge Mørk mosegrønn.
Størrelse M, L, XL (Herre).
Glidelås foran og justerbar
elastisk strammesnor i
underkant.
Husk: Oppgi størrelse.

720,-

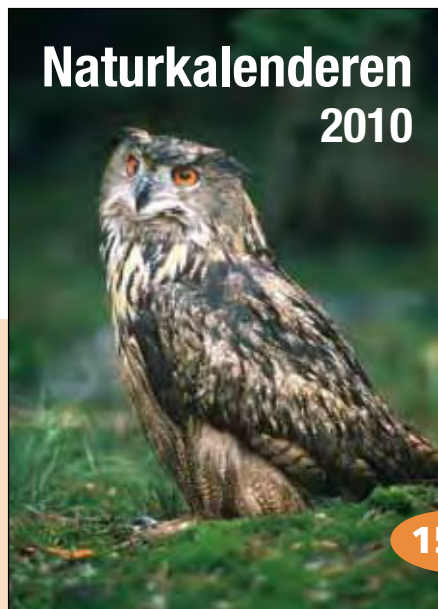
**Termos
0,75 liter**

295,-

Merke "Lifeventure", med
gravert Naturvernforbund-logo.
Rustfritt stål med vakum. Livstidsgaranti mot
produksjonsfeil. Er laget så du kan helle uten å måtte
skru helt opp og slippe ut varmen. Blant de beste i test
i Villmarksliv og Fjell og Vidde.

Naturkalenderen 2010

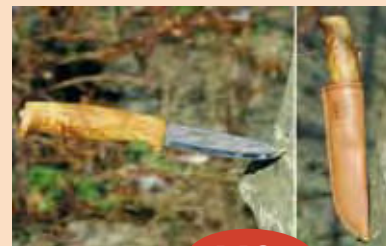

150,-

Årets norske naturkalender fra Norges Naturvernforbund.
A3, trykket på miljøvennlig hvitt papir med svært god bilde-
kvalitet. Tema for 2010 er TRUET NATUR. 12 praktfulle bilder av
6 norske arter og 6 naturtyper vi krever spesiell beskyttelse for.
Få økologisk handlenett til en verdi av kr 100,- på kjøpet ved
kjøp av 3 eller flere! **Medlemspris 150,-**

Fjellkniv

Flott håndlagd kvalitetskniv
fra Helle med Norges
Naturvernforbunds logo. Kniven
har gjennomgått nesten 60
håndoperasjoner. Knivskaft i
masurbjørk og slire i ekte lær.

440,-

Ull lue

Kvalitetsplagg fra svenske
Ivanhoe. Brodert
Naturvernforbundets logo.
Farge: Eple- eller skogsgrønn.

239,-

Fuglesang CD

Naturvernforbundets egen dobbel-CD med lydopptak av hele 197 nordiske fuglearter.

BESTSELGER

236,-

Refleksvest

Godkjent refleksvest med Naturvernforbundets logo. Veldig høy kvalitet, fra Reflectil. Materiale er fluorescerende polyester i farge sitrongul, med refleksbånd. God komfort, sideåpning med borrelåslukking. Kan bli vasket i vaskemaskin. Størrelse: XXS (Barn), XS, S, M, L, XL, XXL. Husk å oppgi størrelse.

120,-

Vær synlig som grønn i vintermørket!

Fugleplakater sett: Trekkfugl og Vinterfugl

95,-

42 x 65 cm. Klassiker, nå svanemerket produkt. Alle vanlige norske stand- og trekkfugl.

240,-

Hofteseck Bergans

Med Naturvernforbundets logo. Ideell hofteseck for små turer, enten på ski eller til fots. Sitter godt på hoften og kan romme niste, håndbok eller kamera, med egne lommer til penger og nøkler. Egen stropp til å feste klær eller sitteunderlag i. Leveres med drikkeflaske.

KUN FRA NATURVERNFORBUNDET:

Laminerte feltplansjer / bordbrikker

Sett av 4 flotte 2-sidige laminerte plansjer med fugl, sjøfugl, fisk og blader av løvtrær.

160,- sett

Sitteunderlag

144,-

Sitteunderlag i ull fra Røros-Tweed i eget design for Norges Naturvernforbund. En flott gave til deg selv og andre. Størrelse 45 x 45 cm.

Ryggsekk med logo

Hugger' fra Bergans rommer ca. 30 liter, flere rom. Lettbetjent bæresystem med hoftebelte.

220,-

BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Andre betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Ved bestilling i nettbutikken med kort, kun 48 kroner. **ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!**

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDLEM JA ☐ NEI ☐		E-POST (valgfritt)	
Jeg bestiller		Naturkalenderen 2010 Truet Natur á 150 kr. stk. (medlemspris).	
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen en uke, med faktura i pakken.

FORBEREDER VASSDRAGSK

Grønne sertifikater åpner for nytt press på vassdragene, og Per Flatberg i Naturvernforbundet for at Stoltenbergs uttalelse om at de store vassdragutbyggingene er over blir stående.

FOTO: ALEXANDER HOVLAND

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— Jeg hadde ikke håpet det, men jeg tror det blir en ny vassdragskamp. Vi må hindre at det mest verneverdige går med i dragsuget, sier Per Flatberg i Naturvernforbundets vassdragsråd.

INGEN PLAN NÅ

Erling Sande i Senterpartiet, som nylig ble valgt som leder for Stortingets energi- og miljøkomité, sier til Natur & miljø at han ikke mener det er aktuelt med en ny verneplan for vassdrag nå. Han mener det kan være mulig med små utbygginger i vernede vassdrag og at man må se på hvordan man kan utnytte småskala-vannkraft bedre.

— Vi trenger å bygge ut vannkraft på grunn av klimautfordringen, sier Sande, men legger til at han mener at det også har en verdi å ta vare på vassdrag.

Han sier at de ikke har gått detaljert inn i saken og sett på hvilke vassdrag som kan være aktuelle for utbygging.

KONTROLL OVER SMÅKRAFT

I tillegg til en ny verneplan mener Flatberg at det viktigste er å få kontroll over utbygginga av småkraft. Flatberg mener også at ordningen med grønne sertifikater, som ble vedtatt rett før Stortingsvalget, også gir grunn til bekymring. De gjør det lønnsomt å bygge ut mer vannkraft.

Lars Haltbrekken sier at inkluderingen av all vannkraft i systemet vil føre

NY AMP

sier at man nå må kjempe

til økt utbygging, samt subsidiering av allerede lønnsomme vannkraftprosjekter. Det er å kaste bort penger.

— Selv om mange mener at de grønne sertifikatene var bra, var dette veldig uheldig. Jeg frykter det kan sette vernearbeidet flere år tilbake. Og det er overhengende fare for at man vil gå løs på det som er mest lønnsomt, nemlig vannkraften, sier han.

VESTLANDET SPESIELT

Flatberg sier at man merker utbyggingene på Vestlandet spesielt godt.

— Der er jo fossefall erstattet med rørgater. Og det er ikke bare det at vassdragene forsvinner, naturmangfoldet med mange rødlistearter blir jo også skadelidende, sier han.

Også i Buskerud er alle de store vassdragene bygd ut i stor grad, sier Øystein Engen, som sitter i Naturvernforbundets vassdragsråd. Han mener det største problemet er at NVE ikke har nok ressurser til å utføre gode nok undersøkelser av små sidevassdrag.

— Vi har selv fått bestilt undersøkelser av Biofokus i etterkant av at NVE har gjort egne undersøkelser. Blant annet fikk vi gjort undersøkelser i ei lita sideelv, der vi fant flere rødlistearter etter at NVE hadde allerede hadde undersøkt, forklarer han.

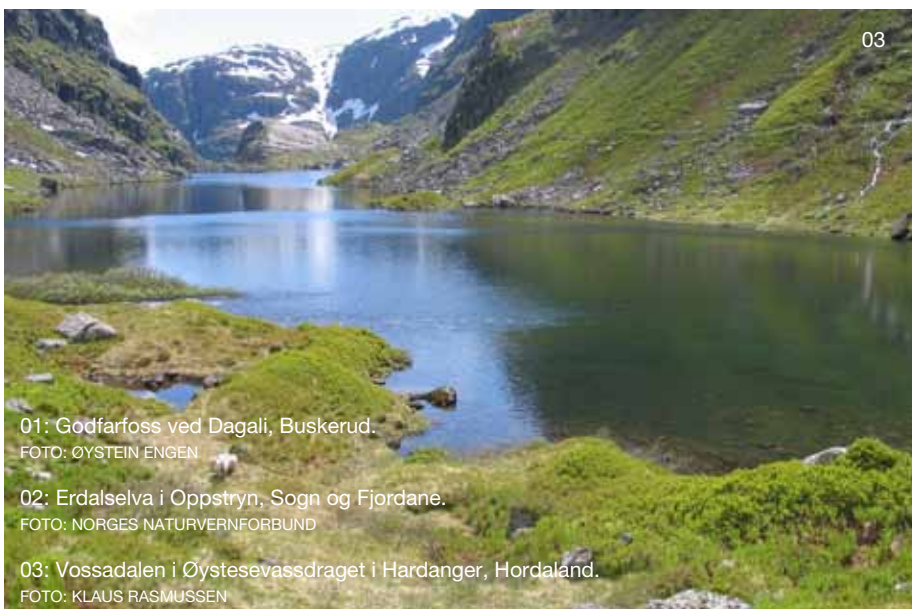
Dette viser at rammene for undersøkelser i små vassdrag må økes, og at de undersøkelsene som gjøres i dag ikke er gode nok, sier Engen.

01

02

03

01: Godfarfoss ved Dagali, Buskerud.
FOTO: ØYSTEIN ENGEN

02: Erdalselva i Oppstryn, Sogn og Fjordane.
FOTO: NORGES NATURVERNFORBUND

03: Vossadalen i Øystesevassdraget i Hardanger, Hordaland.
FOTO: KLAUS RASMUSSEN

Kamp mot giftddumping i laksefjord

500 tonn i året med det giftige kjemikaliet Lilafloet kan bli sluppet i Norges østligste laksefjord. Naturvernforbundets lokallag i Sør-Varanger håper nå at Statens Forurensningstilsyn (SFT) avslår søknaden.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

Fra 1986 til 1992 slapp AS Sydvaranger årlig ut 30 tonn av miljøgiften aminer. Nå har de søkt om tillatelse til å øke mengden gift til 500 tonn per år i Bøkfjorden, som er en nasjonal laksefjord.

Gunnar Reinholdtsen, leder for Naturvernforbundet i Sør-Varanger, forteller at Sydvaranger gruve allerede har fått tillatelse til å slippe ut svært store mengder slam i det som er Norges østligste laksefjord.

— Nå har de søkt om å få doble utslippet av steinslam – og i tillegg vil de slippe ut 500 tonn Lilafloet uten at det var gjort utredninger for skadevirkningene denne giften kunne påføre naturen. Det er skremmende mengder og skremmende utsikter, sier han.

Søknaden fra gruveselskapet ligger nå inne hos SFT til vurdering.

— Vi krever at før det slippes ut gift må det bekreftes at det er ufarlig for livet i fjorden, sier Reinholdtsen.

At en fjord er definert som nasjonal laksefjord, betyr at "virksomhet som innebærer risiko for utslipp som kan skade laksen, ikke tillates."

REDD FOR AT GRENSENE FLYTTES

AS Sydvaranger, som en gang var Norges største gruveselskap, ble lagt ned i 1996. Reinholdtsen forteller at det er investert nærmere en milliard for å få gruvene opp og gå igjen.

Myndighetene er villige til å gå langt for å få bedriften i gang, og nå ser det ut til at grensene for hvor laksefjorden går skal flyttes.

— Vi frykter at man flytter grensene.

Kirkenes i forgrunnen, Bøkfjorden i bakgrunnen. Nå vil AS Sydvaranger øke utslippene av miljøgifter til fjorden kraftig.

FOTO: GUNNAR REINHOLDTSEN

Laksen vil fremdeles være der, utslippet blir på samme sted, men havner da ikke i en nasjonal laksefjord, men i en helt vanlig fjord, sier han.

Reinholdtsen forteller at også Havforskningsinstituttet har vurdert saken, og skriver at de fraråder utslippstillatelse.

Selv håper han at Statens Forurensningstilsyn (SFT) skal si nei på søknaden fra AS Sydvaranger, men han er på ingen måte trygg på det.

Bedriften hevdet på et folkemøte i Kirkenes i august i år at de mener utslipp av Lilafloet i fjorden er ufarlig. Havfors-

kningsinstituttet mener imidlertid Lilafloet bør klassifiseres som "rødt kjemikalium", og oppfyller to av tre krav for å havne i den "svarte" gruppa, de aller mest miljøskadelige stoffene.

POLITIKERE STEMTE MOT

Tidligere i år stemte politikerne i Sør-Varanger kommune mot den utvidede utslippssøknaden. Kun Arbeiderpartiet stemte for, ifølge Klassekampen.

Bøkfjorden er på tross av status som laksefjord også lokalitet for oljeomlasting.

Nytt lokallag i Nittedal

Akershus: Naturvernforbundets hittil siste lokallag ble i september startet opp i Nittedal. Blant sakene lokallaget vil jobbe med er vern av marka og markagrensa blant annet ved Berger skog og Varingskollen.

Andre saker som vil bli prioritert er vanntilførsel og utslipp i Nitelva.

Krabber og dioksiner

Telemark: Dioksinholdige krabber fra Telemarkskysten omsettes i Grenlandsområdet uten at Mattilsynet har kontroll på situasjonen, ifølge NRK Østafjells.

— Det er trist at norske myndigheter ikke greier å fjerne miljøgiftene fra vårt felles matfat, sier Lars Haltbrekken.

Etter avsløringen har Mattilsynet lagt ut en advarsel til publikum på sin hjemmeside. Naturvernforbundet har ved gjentatte anledninger bedt fiskeriministeren og Mattilsynet om å skjerpe kontrollen med giftholdig norsk sjømat, og stoppe omsetning og eksport av sjømat som er forurenset med miljøgifter som PCB og dioksiner over tillatte grenseverdier. Naturvernforbundet vet også fra tidligere at for eksempel farlig norsk sild, ål og kveite er blitt eksportert.

Sammen om nasjonalpark

Trøndelag: For nesten 40 år siden ble området reddet fra å bli skytefelt for forsvarret. Nå går ordførere i fem trøndelagskommuner sammen om å foreslå opprettelsen nasjonalpark i området.

Det er ordførerne i Verran, Namdalseid, Osen, Roan og Åfjord som har gått sammen for å få opprettet Dåapma nasjonalpark som ligger mellom de fem kommunene i Nord- og Sør-Trøndelag. De har presentert forslaget for Miljøverndepartementet og hatt statssekretær Heidi Sørensen på besøk.

Hun ga full støtte til det videre arbeidet med etablering av nasjonalparken og hun vil gi oppdrag til DN om å sette i gang en prosess. Fylkesleder Per Flatberg er glad for at Miljøverndepartementet har fulgt opp saken så raskt.

LEDERS HJØRNE

Har vi en drøm?

"En naturvernernes fremste egenskap må være å tåle kjeft, bli upopulær og uglesett", sa naturvernerveteranen. Slik var budskapet jeg og andre naturinteresserte ble servert.

Er det slik det må være, tenkte jeg. Er det slik vi vil det skal være? Er ikke dette å gjøre nederlag til et mål?

Hvis vi tror vår fremste egenskap må være å tåle upopularitet er det *det* vi søker, og den som søker upopularitet kan ikke lage en folkebevegelse. Vår fremste egenskap må tvert imot være å bli populære, så populære at våre krav ikke kan overses.

Bak oss har vi et stortingsvalg hvor partiene som forsøkte å sette miljø på dagsorden gikk tilbake, mens det rustne triangel gikk fram. Jeg tror ikke dette nødvendigvis viser at folk ikke bryr seg om miljø, men at de på valgdagen var mer opptatt av andre ting, som om statsministeren skulle hete Jens eller Jensen.

Folk kan nok være styrt av bekymring eller frykt, frykt for rasering av velferdsstaten eller for miljøødeleggelsene. Men det viktigste er å være en del av noe. Det var det miljøbevegelsen ikke klarte. Vi klarte ikke å skape noe som folk vil være en del av ved valget. Og det er jo ikke rart, hvis vi tror vår viktigste egenskap er å tåle juling.

Å endre et samfunn krever energi.

Det er Newton, det: "Et samfunn som ikke er påvirket av en folkebevegelse, eller av folkebevegelser som opphever hverandres virkning, vil fortsette i en rettlinjert utvikling". Vi vet at den rettlinjede utviklingen går mot klimakrise og artsrasering. Derfor skal vi være den folkebevegelsen. Da nytter det ikke å stå der og nyte sin egen upopularitet og gode samvittighet. Vår jobb er å reise en folkebevegelse for miljøet.

Det må bli populært å føre en ansvar-

lig miljøpolitikk. Vi skal selvsagt kreve og kritisere, men vi skal også skryte og vise at vårt arbeid nytter. Ofte går vi rett fra våre seire med en innbitt mine, klar til nye viktige slag. Dagen etter en historisk seier kan alt være for jævlig igjen.

Arbeiderbevegelsen bygde seg opp gjennom år, de tente gløden ved å gi folk håp om ei bedre framtid. Slik må vi bygge miljøbevegelsen. Vi skal ikke være en tannløs bevegelse som er fornøyd med knapper og glansbilder. Arbeiderbevegelsen var ingen tannløs bevegelse, få har vist tenner som den. En kan like deres innflytelse eller ikke, men den klarte å samle massene rundt håpet og troen på en bedre dag i morgen, for flertallet av befolkningen. Og de fikk den innflytelsen de søkte. Vi skal gi folk trua på framtida. Vi skal vise at vi utgjør en forskjell, en avgjørende forskjell. Da kan ikke vår fremste egenskap være å tåle upopularitet og kjeft. Våre fremste egenskaper må være å bygge tillit og popularitet. Bygge allianser og kjempe for å vinne! Ikke for å tape med god samvittighet og flagget til topps.

Martin Luther King sa for 46 år siden "I have a dream". Grunnlaget for den antirasistiske massebevegelsen han var med å bygge opp var framtidshåpet. Ikke svartsynet over 200 års kamp mot slaveri og segregasjon - eller apartheid på afrikaans. Han kunne sagt "I have a nightmare". Han gjorde ikke det, takk og pris, da kunne historien endt annerledes.

Lars Haltbrekken

Leder, Norges
Naturvernforbund

Har du en bror, søster, nevø eller niese? Gi dem årets mest miljøvennlige gave.

JULEGAVEN SOM VARER I ET HELT ÅR!

Miljøagentene er barnas
miljøvernorganisasjon.

Vi gir barna miljøtips, tilbyr mye
moro og aktiviteter med mening.
Du betaler - vi sender julegaven!

Kun
100 kr!

Meld inn miljøagenten på www.miljoagentene.no

Har dere en registrert miljøagent?

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. Vi vil skape et varig og løsningsorientert engasjement for natur og miljøvern hos flest mulig barn på barns premisser. Vi arbeider for å gi barn troen på seg selv, framtiden og at det nytter å gjøre noe. Miljøagentene sender ut Miljøagentrapporten seks ganger i året, og vi tilbyr masse spennende aktiviteter året rundt, spesielt der vi har lokallag.

MILJØAGENTENE

MED RETT TIL Å SI IFRA

Visste du at

I NORGE står transport for en tredel av utslippene av klimagasser. Det er derfor viktig å velge miljøvennlig transport - der det er mulig.

GÅ TIL skolen-dagen er en del av den internasjonale "I walk to school"-bevegelsen med forgreininger i mer enn 40 land.

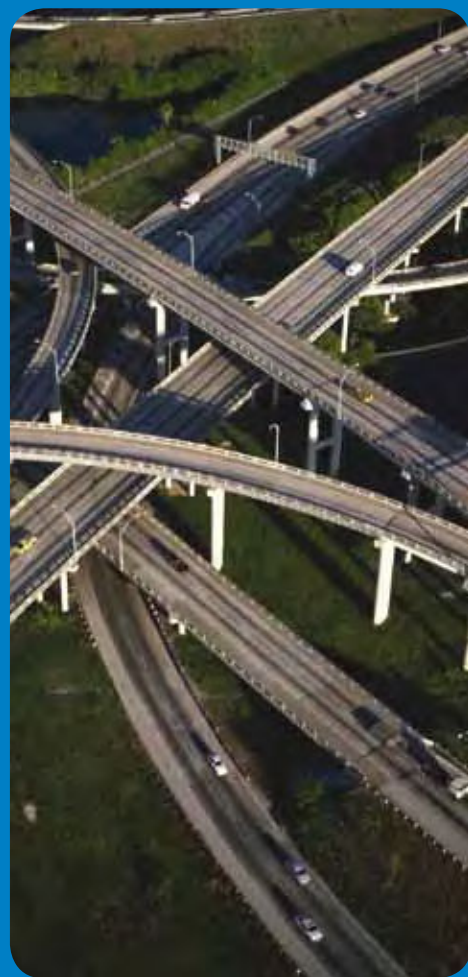
UNGE mennesker må bevege seg minst 60 minutter hver dag og helst mye mer, for å ha god helse. Derfor er det smart å gå til skolen.

VEITRAFIKKEN står for over 20 % av CO2-utslippene i Norge. Hver liter bensin gir et CO2-utslipp på ca 2 kg.

BILER BRUKER mest drivstoff før de er ordentlig varme. Å begrense de korte bilturene vil ha betydning for CO2-utslippene.

Å BEGRENSE bilkjøringen ved skolene vil gi bedre lokal luftkvalitet, noe som er viktig for barn med astma- og allergiplager.

VED Å frakte ting på jernbanen i stedet for med biler på vei, reduserer man energibehovet med rundt 80 prosent.

Hei pappa, du lar vel ikke bilen stå og gå på tomgang?

Miljøagenter har rett til å si ifra, fordi de er med på å forme sin egen framtid. Du kan melde inn ditt barn på www.miljoagentene.no

MILJØAGENTENE

BARNAS MILJØVERNORGANISASJON

JEG ER IKKE SINT - BARE VELDIG, **VELDIG** SKUFFET

Barsebäck, 1976: Flere aksjonister fra Norges Naturvernforbund reiste til Skåne for å demonstrere mot atomkraftverket i Barsebäck. Reaktor 1 hadde åpnet året før, mens reaktor 2 var under bygging på dette tidspunktet. Norge satte alle planer om atomkraftverk på vent i 1975, men Sverige hadde store planer for nye utbygginger. I 1980 ble det holdt en folkeavstemning om atomkraften i Sverige, der det ble vedtatt å bygge det siste atomkraftverket i 1985, og avvikle all produksjon innen 2010. Dette har ikke skjedd, og Barsebäck er det eneste svenske atomkraftverket som er nedlagt etter avstemningen. Den siste reaktoren stengte i 2005.

1977: Mot skytefelt

Planene om skytefelt på Nord-Fosen i Trøndelag opprørte bygdefolk i området, som startet Folkeaksjonen i 1977. Skytefeltplanene forble en skrivebordsplan, og ble ikke endelig skrinlagt før i 1993. Nå foreslår kommunene nasjonalpark i området.

FOLKEAKSJONEN
mot
Skytefelt på Nord-Fosen.

4. Skjeddene i 1977 opprørte bygdefolk i Nord-Fosen i Trøndelag. Planene om skytefelt på Nord-Fosen i Trøndelag opprørte bygdefolk i området, som startet Folkeaksjonen i 1977. Skytefeltplanene forble en skrivebordsplan, og ble ikke endelig skrinlagt før i 1993. Nå foreslår kommunene nasjonalpark i området.

1967: Fossebrus

I *Norsk Natur* nr. 1-1968 kan man lese om Tussafossen på Bjørke i Hjørundfjord, som atter ble synlig etter heftig regn. Sunnmørsposten skrev følgende:
"Naturelskarar kan i desse dagar glede seg over at Tussafossen atter er komen til syne i landskapet. Det er første gong sidan 1962, og no er han vorten eit praktfullt skue på høgd med si gamle glanstid, unntake for oss i Tussa Kraft. For oss minner fossen altfor mykje om kronestykke som singlar ned etter fjellsida, seier el-verkssjef Sveinung Bergen til Sunnmørsposten."

Tvers over gata. 200 meter varmerør fører oppvarmet vann på 85 grader fra Skrepstad gård til Bjørkelangen skole tvers over gata. Jarle Nordli (t.v.) fra Aurskog-Høland Nærvarme AS og ordfører Jan A. Nordli (t.h.) mener satsning på bioenergi på sikt kan gi mange arbeidsplasser i kommunen.

Klimakutt for kommunen - næring for landbruket

I Aurskog-Høland har fire bønder blitt viktige aktører innenfor næring og miljø etter at kommunen besluttet å bytte ut oljefyr med bioenergi i alle kommunale bygg.

Aurskog-Høland Nærvarme AS er direkte resultat av økt bioenergisatsning i Aurskog-Høland kommune. De fire bøndene som etablerte selskapet har kontrakt på levering av nærvarme til Bjørkelangen skole fra gården Skrepstad tvers over gata. Denne ene skolen alene sparer miljøet for 210 tonn CO₂ hvert år.

- Dette er vår første kommersielle fyresentral basert på flis. Vi har håp om å få til flere nærvarmeanlegg nå som kommunen satser på bioenergi, sier Jarle Nordli, en av de fire eierne.

Energi- og klimaplan Aurskog-Høland er en stor skogkommune med god tilgang på bioenergi.

Ordfører Jan A. Mærli mener at i tillegg til å være miljøvennlig, er nærvarme økonomisk lønnsomt i lengden. - Planen er at økt forbruk av bioenergi vil stimulere næringsvirksomheter og sysselsetting i distriktet og gi arbeidsplasser utover anleggsfasen, sier han.

Denne høsten foreligger en ny

energi- og klimaplan for kommunen. Målet er å erstatte oljefyring i alle eksisterende kommunale bygg innen 2015. Klimagassutslippene i 2020 skal være 30 prosent lavere enn 1990-nivå.

- Allerede har vi planer om å bruke bioenergi som energikilde ved konvertering av oljekjeler ved Bråte skole, Aursmoen skole ungdomstrinnet, Hemnes sykehjem og om mulig Setskog oppvekstsenter. Vi skal også legge til rette for energieffektive og klimavennlige løsninger i nye bygg og vurdere fjernvarmeanlegg i større utbyggingsområder, forklarer Mærli.

Nytt bein å stå på Uten finansiell støtte fra utsiden ville etableringen av Aurskog Høland Nærvarme AS ha vært ønsketenkning. I tillegg til gode lånebetingelser fra den lokale banken har Innovasjon Norge støttet prosjektet med 30 prosent av totalinvesteringen på 1 986 000 kroner.

- Som bønder trenger vi flere bein å stå på. Uten støtte fra Innovasjon Norge hadde nærvarmeanlegget vært et eneste stort sjansespill. Gode rammevilkår, støtteordninger og økt kunnskap om fordelene ved bioenergi er det som må til for at leverandører som oss kan lykkes i stor kommersiell stil, sier Nordli fra Aurskog-Høland Nærvarme AS.

Støtter bioenergisatsning i landbruket

- Bioenergiprogrammet til Innovasjon Norge støtter bioenergisatsning i landbruket. Dette gjelder både anlegg på landbrukseiendom, men også anlegg eid av bønder og skogeiere som selger energi til næringsbygg eller offentlig virksomhet. Varmekunden slipper kapitalkostnader og usikkerhet rundt drift av varmeanlegg.
- Nesten alle norske kommuner kan dekke alt oppvarmingsbehov

i all framtid fra trevirke og annen bioenergi. Dette er både CO₂-nøytralt og gir mange lokale arbeidsplasser. Teknologien finnes og økonomien er konkurransedyktig.

• Så langt har Innovasjon Norge bidratt til etablering av 60 anlegg som selger varme til offentlig eller privat virksomhet. For mer informasjon om Innovasjon Norges bioenergisatsning, se www.innovasjon Norge.no/bioenergi.

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.
Returadresse:
Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique
NORDE

SCA Products AB Foruman & Bodanfors

**ENDELIG! LIBERO MED SVANEMERKING
FOR DE ALLER MINSTE.**

SVANEN FINNES PÅ STØRRELSENE 1, 2 OG 3. LES MER PÅ LIBERO.NO

Libero